

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Bakalářská práce

2013

Michal Dvořák

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Michal Dvořák

**Neekonomický neokolonialismus a jeho
konflikty**

Bakalářská práce

Praha 2013

Autor práce: **Michal Dvořák**

Vedoucí práce: **Mgr. Martin Riegl, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2013**

Bibliografický záznam

DVOŘÁK, Michal. Neekonomický neokolonialismus a jeho konflikty. Praha, 2013. 49 stran. Bakalářská práce (bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce Mgr. Martin Riegl, Ph.D.

Anotace

Cílem práce je analyzovat specifický fenomén neekonomického neokolonialismu a jeho konflikty. Analýzu dvou konfliktů (v Západní Saharě a Namibii) provádím především na pozadí studené války, zároveň se snažím o nalezení souvislostí mezi dynamikou a vnitropolitickým vývojem metropolitní země a samotným konfliktem, přístupy metropole ke konfliktům a jejich zájem na konfliktech. Dalším aspektem je regionální rozměr konfliktů, proto analyzuji přístupy sousedních zemí ke konfliktům, jejich vliv na konflikty a jejich motivace na ovlivnění konfliktů. Hlavním aspektem je pak mezinárodní rozměr konfliktů, proto se zabývám přístupem Sovětského svazu, Spojených států, Organizace spojených národů a Organizace africké jednoty ke konfliktům. Hlavní výzkumnou otázkou je: Jaké procesy a mechanismy vedly k tomu, že Namibie získala nezávislost, zatímco Západní Sahara nikoli? Další otázky jsou pak: Co vedlo velmoci k tomu, že se zapojily do konfliktů, které se nacházely na periferii světového soupeření? Jak se zachovaly mezinárodní organizace během konfliktů a měly na ně nějaký vliv? A konečně pak: Jaký měly sousední země zájem na konfliktech a jak se jejich zájem odrazil v jejich přístupu k nim?

Abstract

The aim of the thesis is to analyze specific phenomenon of non-economic neocolonialism and its conflicts. I have done the analysis of two conflicts (in Western Sahara and in Namibia) in context of the Cold War, I was trying to discover the context between dynamics and domestic political development of metropolitan country and the conflict. The next aspect was a regional dimension of the conflicts, that is why I analyzed the influence of neighboring countries and their motivation in the conflicts. The main aspect was an international dimension of the conflicts, that is

why I examined the approach of the Soviet Union, the United States of America, the United Nations and the Organization of African Unity to the conflicts. The main research question was: What types of processes and mechanisms have led Namibia to independence, while the Western Sahara was still under foreign control? The next questions were: What led the superpowers to affect the conflicts, which were in the periphery of world competition? How behaved the world organizations during the conflicts? Had any influence in these conflicts? And last: What kind of interest had the neighboring countries in these conflicts?

Klíčová slova:

Neokolonialismus, konflikty, subsaharská Afrika, SADR, Namibie

Keywords:

Neocolonialism, conflicts, sub-Saharan Africa, SADR, Namibia

Rozsah práce: 101 604 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Rudné dne 13. 5. 2013

Michal Dvořák

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval panu Mgr. Martinu Rieglovi, Ph.D. za jeho pomoc při psaní této práce. Jeho poznámky a postřehy mi velmi pomohly. Dále bych chtěl poděkovat Jakubu Švejkovskému za precizně odvedenou korekturu.

Karlova univerzita v Praze

Fakulta sociálních věd

Katedra mezinárodních vztahů

Neekonomický nekolonialismus a jeho konflikty

(Bakalářská práce)

Vypracoval: Michal Dvořák

Politologie a mezinárodní vztahy

bakalářské studium

Školitel: Mgr. Martin Riegl, Ph.D.

V Rudné 13. 5. 2012

Institut politologických studií

Projekt bakalářské práce

Neekonomický neokolonialismus jsem si jako téma vybral proto, že podle mého názoru není v literatuře dostatečně zastoupen a zároveň se jedná o specifický fenomén. Obě území (Západní Sahara a Namibie), na které se bude moje práce specializovat, jsou zároveň v naší zemi nepříliš známé.

Cílem práce je poukázat na to, že neokolonialismus nemusí být pouze ekonomického charakteru. Dále bych se snažil o vysvětlení příčin, které vedly k rozdílným výsledkům osvobozenického boje na obou územích a zasadit oba konflikty do pole mezinárodní politické situace. Zatímco Namibii se podařilo získat nezávislost na Jižní Africe, Západní Sahara faktickou nezávislost dosud (a pravděpodobně ani v blízké až středně vzdálené budoucnosti) nezískala. Rovněž bych zmínil rozdílný postoj mezinárodního společenství a jednotlivých aktérů k těmto konkrétním konfliktům. Nezávislost Západní Sahary (oficiálně Sahrawi Arab Democratic Republic) byla mezinárodním společenstvím uznána, přestože fronta POLISARIO, která nezávislost vyhlásila, má pod svojí kontrolou pouze menšinu území (v dnešní době okolo 25 %).

Začátek práce bych věnoval historické exkurz obou zemí. Původní koloniální správa, následné opuštění oblastí původními koloniálními mocnostmi a navazující převzetí/obsazení oblastí okolními zeměmi. Zde bych zdůraznil rozdílný průběh a poukázal na jiný postoj mezinárodního společenství k aktivitám nových kolonizátorů. Věnoval bych se genezím konfliktů, od jejich počáteční fáze až přes eskalaci a finální příměří. Vlivu okolních zemí na konflikty (Alžírsko, Angola) a rozdíl v přístupu obou metropolí k řešení konfliktů. Vlivy okolních států bych se snažil interpretovat na základě vnitřní politické situace obou sousedních států a genezi jejich zainteresovanosti na konfliktu, která odráží změny v jejich vnitřní politice. Časově bych se v případě Namibie věnoval letům 1966 až 1990 (tedy období tzv. Jihoafrické pohraniční války plus vyhlášení nezávislosti). V případě Západní Sahary by to bylo období 1975 (jako počáteční událost bych bral tzv. Zelený pochod) až 1991 (rok kdy bylo uzavřeno příměří mezi frontou POLISARIO a Marokem) s tím, že bych nakonec udělal krátký exkurz do novější historie a připojil bych vyhlídky do budoucnosti.

Další část práce bych rád věnoval reflexi konfliktů v zahraniční politice USA,

SSSR. Jejich skutečný postoj se totiž ne vždy zcela shodoval s jejich deklarovaným postojem. Zmínil bych jejich hlasování v RB OSN. Snažil bych se poukázat na zájmy, které formovaly jejich postoje k těmto konfliktům, na prostředky, jejichž pomocí se snažil prosadit své zájmy a nakonec úspěchy či neúspěchy jejich politik.

Ke konci bych se zaměřil na postoj nových kolonizátorů, na jejich pozici na mezinárodním poli v průběhu konfliktů, ale i na jejich vnitřní politu s akcentem na zmíněná území.

Pro historický exkurz použiji metodu interpretační analýzy, pomocí které se budu snažit vysvětlit chování jednotlivých aktérů. Při srovnávání jednotlivých konfliktů (či postojů různých zemí) použiji Millovu metodu rozdílu.

Předběžná struktura práce:

I. Úvod

II. Historický exkurz

(vztah území s původní koloniální mocností, převzetí území novou zemí, etc.)

III. Vlastní konflikty

I. Konflikt v Západní Sahaře

II. Jihoafrická pohraniční válka

III. Postoj velmocí ke konfliktům

I. SSSR a Západní Sahara

II. USA a Západní Sahara

III. SSSR a Namibie

IV. USA a Namibie

IV. Postoj metropolí

I. Maroko (a Mauretánie) ve vztahu k Západní Sahaře

II. JAR ve vztahu k Namibii

V. Vlivy sousedních států

I. Vliv Alžírsko na konflikt v Západní Sahaře

II. Vliv Angoly v Jihoafrické pohraniční válce

VI. Role mezinárodních organizací v konfliktech

IV. Současný stav Západní Sahary, výhled do budoucnosti

V. Závěr

Primární zdroje:

Dokumenty k politickému vývoji Afriky

Rezoluce Rady Bezpečnosti OSN

Resolution 245: The Question of South West Africa (25 Jan) 1968

Resolution 246: The Question of South West Africa (14 Mar) 1968

Resolution 264: The Situation in Namibia (20 Mar) 1969

Resolution 269: The situation in Namibia (12 Aug) 1969

Resolution 276: The Situation in Namibia (30 Jan) 1970

Resolution 283: The situation in Namibia (29 Jul) 1970

Resolution 284: The situation in Namibia (29 Jul) 1970

Resolution 301: The situation in Namibia (20 Oct) 1971

Resolution 309: The Situation in Namibia (4 Feb) 1972

Resolution 310: The Situation in Namibia (4 Feb) 1972

Resolution 319: The situation in Namibia (1 Aug) 1972

Resolution 323: The situation in Namibia (6 Dec) 1972

Resolution 366: Namibia (17 Dec) 1974

Resolution 377: Western Sahara (22 Oct) 1975

Resolution 379: Western Sahara (2 Nov) 1975

Resolution 380: Western Sahara (6 Nov) 1975

Resolution 385: Namibia (30 Jan) 1976

Resolution 387: Angola-South Africa (31 Mar) 1976

Resolution 428: Angola-South Africa (6 May) 1978

Resolution 431: Namibia (27 July) 1978

Resolution 432: Namibia (27 July) 1978

Resolution 435: Namibia (29 Sept) 1978

Resolution 447: Angola-South Africa (28 Mar) 1978

Resolution 454: Angola-South Africa (2 Nov) 1979

Resolution 475: Angola-South Africa (27 June) 1980

Resolution 532: Namibia (31 May) 1983

Resolution 539: Namibia (28 Oct) 1983

Resolution 566: Namibia (19 June) 1985

Resolution 601: Namibia (30 Oct) 1987

Resolution 621: Western Sahara (20 September) 1988
Resolution 629 (1989): Namibia (16 Jan) 1989
Resolution 632 (1989): Namibia (16 Feb) 1989
Resolution 640 (1989): Namibia (29 Aug) 1989
Resolution 643 (1989): Namibia (31 Oct) 1989
Resolution 652: New member: Namibia (17 April) 1990
Resolution 658: Western Sahara (27 June) 1990
Resolution 690: Western Sahara (29 Apr) 1991
Resolution 725: Western Sahara (31 Dec) 1991

Sekundární zdroje:

Knihy:

BREZINSKI, Zbigniew: Velká šachovnice. K čemu Ameriku svazuje její globální převaha. Praha: Mladá fronta, 1999

BAAR, Vladimír: Národy na prahu 21. století. Emancipace nebo nacionalismus? Ostrava: Tilia, 2002

CLAPHAM, C.: Africa and The International System: The Politics of State Survival. Cambridge: Cambridge University Press, 2005

Diener, Ingolf: Contemporary Namibia :the first landmarks of a post-apartheid society, 2001

DOUBRAVA, Bohuslav: Ideologické koncepce neokolonialismu, Praha: Univerzita Karlova, 1982

GONZÁLES CAMPOS, Julio D.:Las pretensiones de Marruecos sobre los territorios españoles en el Norte de África (1956-2002). Madrid : Real Instituto Elcano, 2004

HNÍZDO, Bořek: Mezinárodní perspektivy politických regionů. Praha: ISE, 1995

HORÁKOVÁ, Lucie: Komparace Maroka, Alžírsko a Tunisko. Diplomová práce, VŠE v Praze, 1999

IROGBE, Kema: The roots of United States foreign policy toward apartheid south Africa, 1969-1985. Lewiston: Mellen Press, 1997

KISSINGER, Henry: Umění diplomacie. Od Richelieu k pádu Berlínské zdi. Praha: Prostor, 1997

KISSINGER, Henry Alfred: Roky obnovy. Praha : BB art, 2002

KISSINGER, Henry Alfred: Bouřlivé roky. Praha : BB art, 2004

LACINA, Karel a kol.: Nejnovější dějiny Afriky. Praha: Svoboda, 1987

LACINA, Karel: Dějiny národně osvobodeneckého hnutí v zemích subsaharské Afriky v 60. a 70. letech. 1. vyd. Praha: Academia, 1984

LACINA, Karel: Politika Západu a ČLR vůči subsaharské Africe v šedesátých a sedmdesátých letech,[Sborník], Praha: Orientální ústav ČSAV, 1981

MIGUEL RUIZ, Carlos: El Sahara occidental y España: historia, política y derecho. Análisis crítico de la política exterior española. Madrid: Dykinson, 1995

PÁTEK, Jaroslav: Otázky mezinárodních vztahů : Sborník ; Sv. 2. Praha : Ústav pro mezinárodní politiku a ekonomii; Státní nakladatelství politické literatury, 1962

THORNTON, Archibald Paton: Imperialism in the twentieth century. Minneapolis: Macmillan, 1980

UBIETO ARTETA, Antonio a kol.: Dějiny Španělska. Praha: Nakladatelství LN, 2002

Vědecké články:

BERÁNEK, Ondřej: Západní Sahara - příběh neukončeného referenda. In: Mezinárodní politika, č.4, 2004

Campos Julio D. Gonzáles, Las pretensiones de Marruecos sobre los territorios españoles en el norte de Africa, Real Instituto Elcano de Estudios Internacionales y Estratégicos, N° 15/2004, 16/04/2004

Cockburn, Alexander: Beat the Devil., Nation; 1989, Vol. 248 Issue 17, p582-583

FRANCK, Thomas M.: The Stealing of the Sahara. American Journal of International Law, ročník 70, číslo 4 (říjen 1976), pp. 694-721

Gleijeses, Piero: A Test of Wills: Jimmy Carter, South Africa, and the Independence of Namibia. Diplomatic History; 2010, Vol. 34 Issue 5, p853-891

Kagan-Guthrie, Zachary: Chester Crocker and the South African Border War, 1981– 1989, Journal of Southern African Studies; 2009, Vol. 35 Issue 1, p65-80

MIGUEL RUIZ, Carlos: El mito de la unanimidad marroquí sobre el Sáhara. In: Sahara Libre, č 4, 2000

Saunders, Chris: Namibian Solidarity: British Support for Namibian Independence., Journal of Southern African Studies; 2009, Vol. 35 Issue 2, p437-454

Scholtz, Leopold: The Namibian Border War : an appraisal of the South African strategy, Scientia Militaria : South African Journal of Military Studies, 2006, Vol 34, Issue 1

Spencer, J. E.: Southern Africa in the Cold War., History Today, únor 1999, Vol.49 Issue 2, page 47

SPRINGEROVÁ, Pavlína: Západní Sahara – příběh neukončené dekolonizace. In:

Politologická revue, č. 2, 2005

VODERADSKÝ, Ján: Západná Sahara a medzinárodné aspekty neukončené dekolonizace. In: Medzinárodné otázky. č. 4, 2004

ZUNES, Stephen: Morocco and Western Sahara. In: Foreign Policy In Focus. ročník 3, číslo 42, prosinec 1998

Internetové zdroje:

www.africa-union.org – oficiální stránky Africké unie

www.arso.org - stránky Sdružení příznivců svobodného referenda v Západní Sahaře

www.swapoparty.org – stránky politické strany SWAPO

www.wsahara.net/polisario.html - oficiální stránky fronty POLISARIO

Obsah

Úvod.....	2
1. Historický exkurz.....	4
1.1. Namibie.....	4
1.2. Západní Sahara.....	5
2. Vztah supervelmocí ke konfliktů v Západní Sahaře.....	7
2.1. Vztah SSSR ke konfliktu v Západní Sahaře.....	7
2.2. Vztah USA ke konfliktu v Západní Sahaře.....	10
3. Vztah supervelmocí ke konfliktu v Namibii.....	14
3.1. Vztah SSSR ke konfliktu v Namibii.....	14
3.2. Vztah USA ke konfliktu v Namibii.....	17
4. Vnitropolitická situace v metropolích.....	22
4.1. Vnitropolitická situace Maroka.....	22
4.2. Vnitropolitická situace Jižní Afriky.....	25
5. Vliv sousedních zemí na konflikty.....	29
5.1. Vliv Alžírsko na konflikt v Západní Sahaře.....	29
5.2. Vliv Angoly na konflikt v Namibii.....	33
6. Vliv mezinárodních organizací (OSN, OAJ) na konflikty.....	39
Závěr.....	43
Summary.....	45
Seznam použitých zdrojů.....	47

Úvod

Neokolonialismus je v dnešní době chápán především jako ekonomická realita. Situace, kdy je jedna země (většinou bývalá kolonie) závislá ekonomicky na jiné zemi (především bývalé metropoli)¹. Historicky však existuje i neokolonialismus, který je spojen s přímým obsazením země, která už byla původní metropolí dekolonizována, a vytvoření vztahu metropole – kolonie. Ve své práci se budu zabývat vztahem Jižní Afrika – Namibie a Maroko – Západní Sahara². Důraz bude kladen na periodu od půlky 70. let (kdy propukají konflikty) do přelomu 80. a 90. let (kdy Namibie získává nezávislost a dochází k příměří v Západní Sahaře). Budu se snažit odhalit příčiny, které vedly k tomu, že Namibie se stala nezávislou zemí, zatímco Západní Sahara je stále pod kontrolou Maroka. Jako determinující faktory jsem zvolil vnitropolitickou situaci, mezinárodní souvislosti studené války (vlivy Sovětského svazu a Spojených států), regionální okolnosti (vliv jedné [v případě Maroka dvou] ze sousedních zemí). Otázky které jsem si v souvislosti s tímto tématem kladl jsou, především: Proč získala Namibie nezávislost, zatímco Západní Sahara je stále pod správou Maroka? Jaký zájem měly velmoci na stavu ve zmíněných oblastech? Můžou sousedící země významně ovlivnit vývoj v konfliktních oblastech? Hypotéza byla taková, že zatímco vláda krále Hasana II. v Maroku měla více méně neproblematické mezinárodní postavení a nepostrádala vnitřní legitimitu, tak apartheid v Jižní Africe byl pod mezinárodním tlakem a bez vnitřní legitimacy, neboť neumožňoval většině obyvatel se aktivně podílet na politické činnosti. Zároveň mohly obě země fungovat jako nekoloniální metropole díky svému vztahu k jedné supervelmoci (přesněji k USA), která měla zájem na zachování status quo. Po skončení studené války opadá podpora od této supervelmoci a metropole tak musí řešit problém vlastní politikou. Vůči původnímu projektu jsem udělal několik změn, které jsou však podle mého názoru ku prospěchu věci. Předně jsem kapitoly Konflikt v Západní Sahaře a Jihoafrická pohraniční válka rozdělil mezi zbylé kapitoly, takže čtenář najde informace ke zmíněným konfliktům především v kapitole o vnitropolitické situaci Maroka a v kapitole o vlivu Angoly na

¹ Dobrý příklad k tomuto tématu dávají hesla neocolonialism v internetových encyklopediích např. Wikipedia (<http://en.wikipedia.org/wiki/Neocolonialism>, čerpáno dne 7. 5. 2013) nebo přístupy některých marxistických autorů např. Kwame Nkrumah a jeho článek Neo-Colonialism, the Last Stage of imperialism z roku 1965 (<http://www.marxists.org/subject/africa/nkrumah/neo-colonialism/introduction.htm>), čerpáno dne 7. 5. 2013)

² Podobná situace například nastala ve vztahu Etiopie – Eritrea nebo Indonésie – Východní Timor

situaci v Namibii. Tato úprava je dána snahou práci více sevřít a netříštit informace mezi spoustu kapitol. Další úpravou je přesunutí vlivu Mauretánie na konflikt v Západní Sahaře z kapitoly o metropolích do kapitoly o vlivu Alžírsko na konflikt v Západní Sahaře z toho důvodu, že přístup Alžírsko a Mauretánie si je podobnější než přístup Maroka a Mauretánie, neboť jak Alžírsko, tak Mauretánie se snažily o omezení územní expanze Maroka. Poslední a patrně nejdůležitější změnou je vypuštění kapitoly o aktuálním stavu a případné budoucnosti Západní Sahary. Tato kapitola byla vypuštěna, neboť jsem během svého bádání dospěl k názoru, že případná změna statutu území záleží pouze a výlučně na vůli Rabatu, tudíž to nezapadá do konceptu práce, která počítá s více vlivy.

Co se týče zdrojů, základní orientaci mi poskytly česky vydané zdroje. K Západní Sahaře to byly především články od Ondřeje Beránka a Pavlíny Springerové, v případě Namibie pak kniha Otakara Hulce. Pro pochopení širších souvislostí jsem používal především knihy Richarda Parkera a Johna Damise (obě v případě Západní Sahary) a sborník editovaný Geraldem Benderem s knihou od Edwarda George pro Namibii. Pro vlivy supervelmocí jsem užil především sborníky zabývající se těmito tématy. Jako nejdůležitější zdroj mi sloužila kniha *Politics and Society in Contemporary Africa*, která mi poskytla užitečné informace téměř ke všem kapitolám mé práce. Pro posouzení vlivu mezinárodních organizací jsem se řídil především dokumenty a rezolucemi příslušných organizací. Několikrát jsem byl konfrontován s rozdílnými informacemi, v takovém případě jsem se přiklonil k většinovému názoru. Převažující metodou je metoda deskriptivně-analytická, a jelikož jsem se snažil o porovnání, objevuje se i metoda srovnávací.

V textu se objevuje řada vlastních jmen, která uvádím pouze s prvním písmenem křestního jména. V naprosté většině jde o jména běžně známá, tudíž nemůže dojít k záměně. U slov cizího původu se snažím držet počeštěné verze³. V rámci kontinuity textu se dopouštím záměrně několika nepřesností při pojmenování geografických celků. Jde především o termín Jižní Afrika, který je zástupný jak pro Jihoafrickou unii, tak pro Jihoafrickou republiku. Podobně pak u termínu Namibie, který se vztahuje i na pojem Jihozápadní Afrika a na pojem Západní Sahara, který odkazuje i na Španělskou Saharu. Těchto nepřesností jsem se dopustil cíleně v rámci zjednodušení textu a myslím, že informovaný čtenář pochopí, o čem je zrovna řeč.

---

³ Z toho vyplývá používání termínu Blízký východ místo anglického Middle East, tedy Střední Východ. V citacích se však držím termínů, jichž používá autor citovaného textu.

Poslední poznámkou budiž to, že místo celého názvu Fronta POLISARIO používám občas pouze termín Fronta. Při prvním použití zkratky udávám význam zkratky v poznámkách pod čarou a dále používám jenom zkratku. Některé zkratky jsou natolik známé (např. USA, RB OSN nebo SSSR), že jsem si je dovolil využít bez vysvětlení.

1. Historický exkurz

1.1. Namibie

Namibie se koncem 19. století stala německou kolonií a pod německou správou vydržela až do roku 1916, kdy ji obsadily jednotky Jižní Afriky, v rámci svého boje po boku Britů během první světové války. Po prohrané válce ztratilo Německo všechny své kolonie a ty byly svěřeny do správy vítězným mocnostem. Právní rámec správy poskytoval mandátní systém Ligy národů. Jižní Afrika upřednostňovala přímé připojení Namibie, ale to se neuskutečnilo. Mandát trval až do roku 1948, kdy Jižní Afrika ústy svého premiéra D. F. Malana oznámila OSN, že považuje mandát za ukončený a Namibie se stává pátou provincií Jižní Afriky. OSN na to reagovala a oficiálně zrušilo mandát na správu území⁴. Snahy OSN vyznívaly většinou naprázdno, neboť Jižní Afrika odmítla spolupracovat. Stejně jako samotná Jižní Afrika prošla i Namibie snahou bělošské vlády o segregaci jednotlivých ras a vývoj byl stejný jako v metropolitní zemi.

Zajímavá je pak geneze hnutí odporu černošské obyvatelstva. SWAPO⁵ totiž nebyla jediná domorodá organizace, která se snažila svou činností dosáhnout nezávislosti Namibie. První politickou organizací založenou na území Namibie byla OPO⁶ založená v dubnu 1959⁷. Jak je z názvu patrné, organizace se opírala především o etnické Ovamby, kteří mají jádrovou oblast na severu země a tvoří největší skupinu domorodých obyvatel Namibie. V čele této organizace byli především studenti, kteří studovali v samotné Jižní Africe. Další uskupení bylo SWANU⁸, které se opíralo především o etnické Herery a vzniklo o měsíc později než OPO. Byli to právě Hererové, kteří jako první začali protestovat proti okupaci země

---

⁴ HULEC, Otakar: Dějiny Jižní Afriky. Praha: Nakladatelství Lidových novin, 1997, str. 228

⁵ South West African Peoples Organization

⁶ Ovamboland Peoples Organazation

⁷ FIRST, Ruth: South West Africa. Harmondsworth: Penguin Books Ltd, 1963, str. 200

⁸ South West African National Union

Jižní Afrikou⁹, původně však bez zastřešující organizace. Zatímco SWAPO, které vzniklo z OPO se zaměřilo na fyzický boj proti okupantům, SWANU se snažilo dosáhnout nezávislosti skrze diskuzi a jednání mezi OSN, Jižní Afrikou a představiteli odporu¹⁰. Spory byli i mezi SWAPO a SWANU, neboť SWAPO upozorňovalo na to, že mírovým jednáním se nedá dosáhnout nezávislosti. Nakonec to bylo SWAPO, které získalo uznání OSN jako reprezentant Namibie. Po vyhlášení nezávislosti Angoly se stalo spojencem levicové vlády, a díky ní dostávalo pomoc z východního bloku. Po vyhlášení nezávislosti SWAPO vyhrálo volby a drží se u moci v Namibii dosud.

1.2. Západní Sahara

Území Západní Sahary bylo kolonizováno Španělskem na konci 19. století, kdy si Španělé začali zakládat posádky na pobřeží. Jejich nárok na území byl uznán již na Berlínském kongresu. Západní Sahara byla španělskou kolonií do 50. let, kdy se stala provincií Španělska s hlavním městem El Ajún. Po vyhlášení nezávislosti Maroka se Španělsko dostává pod tlak, který měl za cíl dekolonizaci území. Maroko lze považovat za klíčového strůjce, protože vznáší nároky na rozsáhlá území jak Západní Sahary, tak například Mauretánie s odvoláním na historický vliv marockých sultánů.

Španělsko se rozhodlo uspořádat v roce 1975 plebiscit, během něhož by se Saharawinci¹¹ vyjádřili ke své budoucnosti¹². Na to pochopitelně Maroko nemohlo přistoupit, neboť by tím ohrozilo své nároky na území, protože se dalo předpokládat, že se Saharawinci vysloví pro nezávislost. Zároveň mělo Maroko jistotu, že Francie a USA podpoří (nebo minimálně „přivřou oči“) jeho snahu o připojení, protože se tyto státy obávaly růstu vlivu sovětského spojence Alžírsko v regionu¹³. Maroko se snažilo získat čas a podalo skrze OSN podnět k Mezinárodnímu soudu v Haagu. Ten se měl vyjádřit k otázce, zdali jsou marocké požadavky na toto území opodstatněné. Mezinárodní soud se vyjádřil v tom smyslu, že „*Maroko nikdy nemělo svrchovanou moc nad tímto územím.*“¹⁴. Klíčový pro celou situaci byl zdravotní stav generála

⁹ FIRST, R. (1963): str. 202

¹⁰ FIRST, R. (1963): str. 205-206

¹¹ Obyvatelé Západní Sahary

¹² SPRINGEROVÁ, Pavlína: Západní Sahara – příběh neukončené dekolonizace. Politologické revue, 2005, Vol. 11, No. 1, str. 41

¹³ LAVIANA, Juan Carlos: 1975: Agonía y muerte del franquismo. Madrid: Unidad Editorial S. A., 2006, str. 72

¹⁴ LAVIANA, J. C. (2006): str. 76

Franca. Franco už byl starý a nebyl schopen se postavit za svou zahraniční politiku, čímž se otevřely dveře obratné politice marockého krále, která nakonec slavila úspěch. Když král Hasan II. viděl, že legální cestou nemá šanci na připojení území Západní Sahary, vyhlásil tzv. Zelený pochod, kterého se zúčastnilo až 350 tisíc neozbrojených civilistů. Cílem pochodu bylo deklarovat požadavky marockého lidu na území pod španělskou správou a zabránit referendu nebo případně ho velmi významně ovlivnit. Díky této akci se Madrid rozhodl jednat s Marokem a Mauretánií, a tato snaha vyústila v Madridskou smlouvu. Španělé se snažili o co nejrychlejší řešení, neboť vnitropolitická situace byla díky zdravotnímu stavu Franca nejistá a čekalo se, že smrt diktátora přinese dalekosáhlé změny. Na základě Madridské smlouvy se měly španělské jednotky stáhnout 28. 2. 1976. Vyjádření ohledně budoucnosti bylo ponecháno na Jemaa¹⁵ a území mělo být dočasně spravováno Marokem a Mauretánií. Neoficiálně byly ještě dohodnuty ekonomické výhody pro Španělsko - např. možnost rybolovu ve vodách kolem Západní Sahary¹⁶. Jemaa se vyjádřila v roce 1976 ve prospěch Madridské smlouvy, čímž byla okupace podle Maroka i Mauretánie legalizována. Situaci zkomplikoval fakt, že již před tímto souhlasem Jemaa přenesla své pravomoci na Frontu POLISARIO, která vyhlásila nezávislou Saharawinskou arabskou demokratickou republiku (SADR)¹⁷. Tato dichotomie stála u zrodu konfliktu, který pokračoval až do roku 1991, kdy bylo podepsáno příměří.

Nyní ve zkratce pár informací ohledně Fronty POLISARIO¹⁸. Byla založena studenty a intelektuály v roce 1973 a žádala nezávislost území na Španělsku¹⁹. „[...] členové byli jak marxisté, panarabisté, tak i promarocky a proalžírsky orientovaní muži.“²⁰ Po odchodu španělských vojsk se Fronta snažila převzít kontrolu nad územím a dostala se do konfliktu jak s Marokem, tak s Mauretánií. Inklinace byla spíše levicová, což byl argument, kterého hojně využívalo Maroko při obhajobě svých akcí v Západní Sahaře. Postupně se k levicové orientaci přikláněla více a více, což bylo dáno potřebou sehnat si nějakého spojence a jako takové se přímo nabízelo

¹⁵ Zastupitelský orgán pro Západní Saharu

¹⁶ LAVIANA, J. C. (2006): str. 82

¹⁷ RUIZ, Miguel Carlos: El Sahara occidental y España: historia, política y derecho. Análisis crítico de la política exterior española. Madrid: Dykinson 1995, str. 275

¹⁸ Název pochází ze španělského Frente Popular de Liberación de Sanguía el Hembra y Río del Oro tedy česky Lidová fronta za osvobození Sanguía el Hembra y Río del Oro, přičemž Río del Oro a Sanguía el Hembra byly správní celky, které dohromady dávaly Západní Saharu

¹⁹ PARKER, Richard B.: North Africa – Regional Tensions and Strategic Concerns, New York: Praeger Publishers, 1984, str. 113

²⁰ SPRINGEROVÁ, P. (2005): str. 43

Alžírsko, které se snažilo o oslabení marocké pozice a bylo pod vládou levicových prezidentů.

2. Vztah supervelmocí ke konfliktu v Západní Sahaře

2.1. Vztah SSSR ke konfliktu v Západní Sahaře

Přístup SSSR ke konfliktu v Západní Sahaře byl naproti konfliktu v Namibii ztížen tím, že v regionu neměl blízkého spojence. Zatímco Angola pod vládou MPLA byla do určité míry svázána s děním v Sovětském svazu a vlastně díky zásahu sovětů se MPLA podařilo udržet a konsolidovat moc, žádná podobná země se v regionu Maghrebu nenacházela. Jediným blízkým režimem byla vláda v Alžírsku, přes kterou se SSSR snažil ovlivnit dění v regionu. Limit jeho vlivu představovala opatrná politika Alžírka, která si chtěla podržet nevyhraněnou politiku vůči mocnostem.

Abychom pochopili nízký vliv SSSR na region, je třeba si uvědomit několik okolností. Za prvé, geograficky je Maghreb velmi blízko západní Evropě, s kterou dává dohromady širší region západní Středomoří. Díky své blízkosti je tento prostor zájmovou zónou některých zemí západní Evropy (především Francie a Španělska), které se snažily i po dekolonizaci udržet si vliv v oblasti a neumožnit nepřátelskému SSSR budovat si v regionu spojence. Za druhé, jsou to vazby maghrebských států na USA. Maroko i Tunisko se v bipolárním světě přiklonily na stranu Západu a Alžírsko bylo součástí tzv. nezúčastněných, ale jeho největším obchodním partnerem byly Spojené státy²¹. Z toho jasně vyplývá, že SSSR měl obtížnou pozici pro prosazování svých zájmů. A za třetí, okolní státy byly natolik ekonomicky silné, že nepotřebovaly ekonomickou pomoc od Moskvy a ideologie komunismu zde nenacházela silnou pozitivní odezvu²². Bez významnějšího spojence se SSSR nemohl dost dobře angažovat v tomto konfliktu. SSSR se hned na začátku konfliktu chytil do ideologické pastí, když podpořil Maroko v jeho požadavku na dekolonizaci Západní Sahary. Další vývoj událostí a "rekolonizace" Západní Sahary Marokem pak vyjevil krátkozrakost předchozí podpory Maroku. Sovětský svaz se pak omezil na podporu

---

²¹ ZARTMAN, William I. v BENDER, Gerald J.: The Annals of the American Academy of Political and Social Science – International Affairs in Africa. Beverly Hills: Sage Publications, 1987, str. 26

²² ADELMAN, Jonatha R. - PALMIERI, Deborah Anne: The Dynamics of Soviet Foreign Policy. New York: Harper and Row, Publishers, 1989, str. 200

práva na sebeurčení Saharawinců, avšak vyhýbal se poškozování marockých zájmů²³.

Proč by se vlastně měl SSSR angažovat v tomto konfliktu? Je pravdou, že pro Moskvu nebyl Maghreb strategicky prioritní oblastí (Maghreb byl považován za přechodnou oblast, ne za samostatný geopolitický region²⁴), přesto nabízel Sovětskému svazu možnost zlepšit své geopolitické postavení, protože pro SSSR představoval region strategicky zajímavou oblast světa. Malá vzdálenost od západní Evropy, stejně tak jako otevřený přístup k Atlantskému oceánu a napojení na Blízký východ určují strategickou hodnotu regionu. Sovětští představitelé však dbali na to, aby stabilita v regionu nebyla příliš narušena. Protože v regionu měli Američané své spojence, bylo nasnadě, že se Sovětský svaz pokusil uchytit v regionu, aby fungoval jako protiváha americkému zájmu. Hlavní nástroj uplatňování svého zájmu spočíval pro Moskvu v prodeji zbraní a v technické pomoci Alžírsku²⁵. *"Do Alžírsko však putovalo množství sovětských zbraní, v roce 1993 údajně tvořily 90% výzbroje ANP (alžírská armáda – poznámka autora). S tím souvisel i velký příliv instruktorů ze zemí Východního bloku, ..."*²⁶. Tyto zbraně pak přes Alžírsko putovaly k jednotkám Fronty POLISARIO, které měly základny na alžírském území. Sovětský svaz chtěl mít v regionu i přímou vojenskou přítomnost a snažil se získat bývalou francouzskou námořní základnu Mers El – Kebir pod svou kontrolu²⁷. Pro nezávislou zahraniční politiku Alžírsko je typické, že Alžír odmítl tuto základnu Sovětům poskytnout. Podpora SSSR Alžírsku pak byla spíše na obchodní bázi (Alžírsko potřebovalo zbraně, za které bylo ochotné platit a SSSR byl ochoten mu je prodat), protože nechtěl poškodit rovnováhu v regionu a navíc měl své ekonomické zájmy v Maroku²⁸.

Politika SSSR k Maghrebu (potažmo ke konfliktu v Západní Sahaře) sledovala dva základní směry. První směr byl obchodní, neboť oproti Černé Africe byly státy Maghrebu spíše obchodní partnery než klienty Moskvy²⁹. To je dobře vidět ve srovnání s Angolou a SWAPO, neboť bez pomoci SSSR a kubánských jednotek by nebyla kampaň proti apartheidu a samotné udržení vlády nad Angolou vůbec

²³ LAÏDI, Zaki v STREMLAU, John J.: The Annals of the American Academy of Political and Social Science – Soviet Foreign Policy in an Uncertain World. Beverly Hills: Sage Publications, 1985, str. 132

²⁴ Laïdi, Z. (1985): str. 128

²⁵ CHAZAN, Naomi – MORTIMER, Robert – RAVENHILL, John – ROTHCHILD, Donald: Politics and Society in Contemporary Africa. Boulder: Lynne Rienner Publisher, 1988, str. 370-371

²⁶ BERÁNEK, Zdeněk: Alžírsko. Praha: Libri, 2007, str. 177

²⁷ Laïdi, Z. (1985): str. 135

²⁸ Chazan, N. - Mortimer, R. - Ravenhill, J. - Rothchild, D. (1988): str. 371

²⁹ Laïdi, Z. (1985): str. 136

možné. Naproti tomu Fronta POLISARIO a Alžírsko, které fungovalo jako ochránce Fronty, nebylo na pomoci SSSR životně závislé. SSSR fungoval pouze jako dodavatel zbraní. Je otázkou, zdali by bylo Alžírsko v případě rozchodu s Moskvou zajistit porovnatelný přísun zbraní, protože si lze jen těžko představit, že by Američané a jejich spojenci byli ochotni dodávat zbraně socialistické zemi, která zbraně delegovala hnutí, které bojovalo proti nejdůležitějšímu západnímu spojenci v oblasti - Maroku. Jedinou možnou alternativou pak představuje Čína, ale je opět otázkou, zdali by byla schopna v dostatečné míře nahradit sovětské dodávky.

Druhý směr pak byl omezení vlivu USA v regionu, avšak nikoliv za cenu nestability celého regionu. SSSR měl prioritní zájem na Blízkém východě a Maghreb fungoval díky svým muslimským obyvatelům a historické provázanosti jako zázemí Blízkého východu. Po změně politického směru v Egyptě za prezidenta A. Sadata, který opustil prosovětskou politiku svého předchůdce A. Násira, se SSSR snažil najít si jiného partnera v regionu, neboť Egypt byl za vlády A. Násira hlavním spojencem Moskvy. Pro sověty změna politiky Egyptu znamenala ztrátu vlivu na region.

Moskva se snažila zachovat si dobré vztahy i se samotným Marokem, a to navzdory jeho prozápadnímu směřování. Král Hasan II. sliboval svou konzistentní politikou zachování stability v regionu, což bylo pro SSSR výhodné, neboť Maghreb nikdy nebyl ústředním regionem, kde docházelo k měření sil mezi Západem a Východem. I když Fronta POLISARIO představovala, díky svému levicovému orientování, dobrého spojence do budoucna, v případě, že by došlo k osamostatnění Západní Sahary, mohl tento proces vyvolat regionální nestabilitu, kterou nechtěl SSSR riskovat. Moskva de facto ani nemohla přímo podporovat Frontu POLISARIO, neboť její pomoc vždy směřovala do Alžírska, a to fungovalo jako prostředník při distribuci zbraní a ostatní pomoci. O pomoci pro Frontu se tak vlastně rozhodovalo v Alžíru a nikoliv v Moskvě.

Situace se pro Moskvu stala obtížnější po roce 1978 a invazi sovětských vojsk do Afghánistánu. Arabské státy většinou odsoudily tuto akci a vyjádřily solidaritu s muslimskými bojovníky. Pozice SSSR se tak značně zkomplikovala a SSSR se snažil vylepšit svou pozici v muslimském světě a na vyhocení konfliktů mezi jednotlivými maghrebskými státy neměl zájem. Zároveň lze najít paralelu mezi obsazením Západní Sahary Marokem a sovětskou intervencí v Afghánistánu. Oba zásahy sice měly jinou záminku (u Západní Sahary se jednalo o historický nárok

Maroka, zatímco u Afghánistánu se jednalo o „pozvání“ sovětských vojsk), ale v praxi šlo o to samé – obsazení nezávislé země sousední zemí.

Sovětský vliv na boje v Západní Saharě byl omezený a spočíval prakticky pouze v dodávkách zbraní. Na rozdíl od Namibie nebyl SSSR přímým dodavatelem zbraní jedné z bojujících stran, neboť pomoc byla delegována přes Alžírsko, které rozhodovalo o velikosti pomoci Frontě POLISARIO. Sovětský vliv byl dále omezen relativně nezávislou zahraniční politikou Alžírska, které se nechtělo dostat do přímého vlivu Moskvy. Dalším faktorem je více méně pozitivní vztah mezi Moskvou a Rabatem. Marocký král nezastával vyhraněně antikomunistickou politiku, na rozdíl od jihoafrického apartheidu, a se Sovětským svazem měl obchodní vztahy. Zároveň sovětská zahraniční politika měla jiné prioritní oblasti ve své snaze šířit světový komunismus. Z těchto okolností vyplývá, že Moskva neměla nějaký větší zájem měnit maghribský status quo.

2.2. Vztah USA ke konfliktu v Západní Saharě

Politika USA vůči konfliktu v Západní Saharě je determinována vztahem USA k samotnému Maroku. Pro USA bylo (a je) Maroko klíčovým partnerem v regionu. Oblast Maghrebu za studené války nebyla vnímána jako samostatný celek, přesto představoval pro americkou zahraniční politiku Maghreb velmi důležitou oblast. Zdroje pro americký přístup k regionu jsou předně důležitá geografická poloha, historické vazby a kontext studené války. Protože pro Washington představoval Rabat klíčového partnera během studené války, netlačil na Maroko, aby přiznalo Západní Saharě nezávislost a zřeklo se svých požadavků na území. Oficiálně se USA prezentovaly neutrální politikou, což znamená, že neschválily marocký zábor Západní Sahary, ale ani oficiálně neuznaly SADR jako nezávislý stát.

První aspekt je geografická pozice Maroka. Maroko je pobřežní stát, který kopíruje severozápadní africké pobřeží Atlantského oceánu, tudíž je blízko americkým spojencům v Evropě. Spolu s pobřežím Západní Sahary je pobřeží pod marockou správou dlouhé 2 945 km³⁰, což je v Africe druhé nejdelší po Somálsku. Zároveň je většina pobřeží otevřená do Atlantského oceánu, což je pro americké námořnictvo výhodné. Navíc Maroko kontroluje jižní břeh Gibraltarského průlivu,

---

³⁰ Viz. CIA Factbook – hesla Západní Sahara a Maroko (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/wi.html>, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mo.html>), převzato dne 1.5. 2013

kterým kontroluje přístup do Středozemního moře a leží na cestě ze Severní Ameriky na Blízký východ. Právě tento poslední aspekt byl klíčový v době studené války. Maroko bylo ochotno poskytnout vojenské základny a přístavy pro americké vojáky, což bylo pro Washington životně důležité, neboť „[...] *pro nás se stává stále obtížnější najít na Středním východě přístavy, kde by byly americké válečné lodě vítány.*“³¹ Přístavy byly často využívány 6. flotilou, která byla umístěna ve Středomoří. Proč byl zrovna Blízký východ tak klíčový pro Američany? Americký prezident J. Carter vyhlásil Carterovu doktrínu, která vyhlásila nové geografické oblasti životních zájmů. „[...] *Střední východ a Perský záliv [byly] zařazeny mezi životní zájmy USA.*“³² Tato nová strategie byla přijata jako odpověď na tzv. II. ropný šok z roku 1979, který byl způsoben především Íránskou islámskou revolucí. Ropný šok odhalil závislost Spojených států na dovážené ropě, která pocházela právě z Blízkého východu. Problém Blízkého východu je ještě podtržen otázkou Izraele. USA, jako hlavnímu garantovi a spojenci Izraele v jeho snaze o etablování se na Blízkém východě, pomohlo, že se král Hasan II. angažoval v tomto problému. Hasan II. hrál v problému Izraele roli prostředníka a pomohl tak během procesu, který skončil smlouvou z Camp Davidu.

Historicky je vztah mezi Marokem a USA utvářen tím, že smlouva mezi Marokem a USA z roku 1787 je nejdéle platnou mírovou smlouvou, kterou USA uzavřely. Od osvobození přijalo Maroko prozápadní politiku, která je mezi arabskými státy ojedinělá. „*Maroko pod vládou krále Hasana II. je pravděpodobně jedinou arabskou zemí, která se identifikuje jako součást Západu.*“³³ Dá se říci, že duch smlouvy z dob etablování samostatných Spojených států přetrval v politickém diskurzu, takže USA byly prakticky vždy ochotny pomoci svému severoafrickému spojenci. To se nejlépe projevilo právě na přelomu let 1975 a 1976, kdy Maroko artikulovalo svůj požadavek na Západní Saharu. USA podpořily krále a do otázky suverenity Saharawinců de facto nezasáhly.

Rabat se snažil i o aktivní zahraniční politiku, ovšem vždy v rámci zájmů USA. Jako příklad lze uvést poslání vojenského kontingentu do Zairu na pomoc vládě J. Mobuta během povstání v provincii Shaba v roce 1977 a opětovně v roce

---

³¹ WENGER, Martha: Reagan Stakes Morocco in Saharan Struggle. MERIP Reports, 1982, Vol. 12, No. 105, str. 26

³² KREJČÍ, Oskar: Zahraniční politika USA. Praha: Professional Publishing, 2009, str. 224

³³ ZARTMAN, W. I. (1987): str. 26

1978. Jako zajímavost lze uvést, že vojáci byli přepravováni americkými letadly³⁴. Jako další příklad aktivní prozápadní marocké politiky na kontinentu může být spolupráce s Jižní Afrikou na občanské válce v Angole. Zatímco Maroko využívalo služeb jihoafrických vojenských instruktorů, fungovalo na oplátku jako „[...] *kanál pro americkou intervenci v Angole*“³⁵.

Dalším determinantem americké politiky vůči Maroku je kontext studené války. Soupeření dvou supervelmocí se projevilo i v Maghrebu. Zatímco Sovětský svaz měl za své spojence především Alžírsko a Libyi, USA se opíraly o spojení s Tuniskem a Marokem. USA měly především zájem na co největší izolaci režimu M. Kaddáfího v Libyi, neboť ten byl znám svým vyhroceným protizápadním postojem a nedělalo mu problémy podporovat terorismus (např. podíl Libye na útoku na letadlo nad skotským Lockerbie). Zároveň se Tripolis podílel určitou dobu (přesněji mezi lety 1975 a 1984) na podpoře Fronty POLISARIO. To z něho činilo hlavního oponenta americké politiky v regionu. Navzdory této politice uzavřelo Maroko a Libye v srpnu roku 1984 smlouvu z Oujda, která měla vytvořit Arabsko-africkou unii mezi Marokem a Libyí. Přitom ještě v roce 1982 král Hasan II. prohlásil, že „*V případě, že by se Spojené státy pokusily svrhnout Kaddáfího, bych zavřel oči.*“³⁶. Tato smlouva však byla pro Maroko výhodná, neboť Libye ustala s podporou Saharawinců. Američané se také obávali, že případná nezávislá Západní Sahara pod vládou Fronty POLISARIO by se stala socialistickou zemí se silnými vazbami na Alžírsko nebo přímo na SSSR. Zároveň by neúspěch marocké politiky mohl vést k pádu režimu Hasana II., a to nebyli Američané ochotni připustit: Změna režimu by mohla s sebou přinést i změnu politického směřování země, která byla pro USA velmi důležitým spojencem. V důsledku vojenských úspěchů Fronty POLISARIO, které způsobily několik porážek marockým jednotkám, zvýšili Američané svou vojenskou pomoc Rabatu, a ten se stal druhým největším příjemcem americké vojenské pomoci v Africe po Egyptu³⁷. Tato pomoc pak byla často kryta z petrodolarů jiného prozápadního arabského režimu, a sice Saudské Arábie, která byla spojencem Maroka a USA a zastávala, stejně jako Maroko, spíše umírněnou politiku s cílem stát se hegemonek na Blízkém východě.

---

³⁴ GIMLIN, Hoyt (editor): U.S. Foreign Policy, Future Directions. Washington, D. C. : Congressional Quarterly Inc., 1979, str. 153

³⁵ WENGER, M. (1982): str. 25

³⁶ Le Soleil (1982), 30. - 31. ledna, Dakar, převzato z: WENGER, M. (1982): str. 25

³⁷ WENGER, M. (1982): str. 23

Americká politika vůči Maroku se musela vypořádat s jedním ideologickým dilematem. Ten je spojen především s prezidentem J. Carterem. Jedná se politiku lidských práv. „*Politika lidských práv byla sice praktikována výběrově, ovšem pro některé její tehdejší zastánce, a to pravděpodobně i pro Cartera, měla být univerzální.*“³⁸ Chápání lidských práv jako univerzální hodnoty a důraz na západní demokratické hodnoty bylo to, co mělo poskytnout Západu ideovou základnu pro boj se SSSR ve studené válce. Problém je však v praktickém naplňování této ideologie. Pokud by se americká politika striktně držela své ideologie, znamenalo by to nutnost uznat právo Saharawinců na svůj vlastní a nezávislý stát, což by velmi zkomplikovalo vztahy s Marokem, a to nevyhovovalo americkým geopolitickým zájmům. Američané dodávali Maroku výzbroj, která vyhovovala boji proti povstalcům z Fronty POLISARIO (např. výkonné vrtulníky typu Cobra)³⁹. Tato vojenská pomoc byla obhajována nutností udržet spřátelený a loajální režim krále u moci za každou cenu, protože ve studené válce se jednalo o klíčového regionálního spojence. Přestože vyhlášené cíle a principy lidských práv nebyly pro Washington za J. Cartera zcela závazné a jejich naplňování nebylo striktní, dochází k dočasnému ochlazení vztahů s Rabatem. Důvodem je použití bílého fosforu marockými jednotkami proti Saharawincům⁴⁰. Vztahy se postupně zlepšovaly, především v závislosti na tom, jak se jednotkám Fronty POLISARIO dařilo na bojišti vůči Maroku. Tyto úspěchy ohrožovaly stabilitu marockého režimu. Nástup R. Reagana do Bílého domu znamenal úplné odstranění dichotomie mezi vyhlášenými principy a jejich praktickým naplňováním, neboť pro R. Reagana bylo na prvním místě vítězství USA nad „říší zla“ tedy SSSR ve studené válce. Otázka lidských práv byla odsunuta do pozadí. S koncem studené války postupně opadá i zájem USA o Západní Saharu, ale Maroko stále hraje důležitou roli v americké geopolitice.

Hlavní rozdíl v přístupu USA k Maroku a Jižní Africe spočíval podle mého názoru především v legitimitě režimu. Zatímco Maroku bylo celosvětově uznáný režim a jeho okupace Západní Sahary nevyvolala přílišné rozhořčení na poli mezinárodní politiky (samozřejmě že okupace nebyla příznivě přijata, ale dá se říci, že to nebyl pro Maroko problém, který by ohrožoval jeho existenci), okupace Namibie Jižní Afrikou se stala akutním problémem pro celou druhou půlku studené války. Problémem byl samozřejmě i režim apartheidu, který byl především v samotné

³⁸ Krejčí, O. (2009): str. 223

³⁹ WENGER, M. (1982): str. 24

⁴⁰ RUIZ, M. C. (1995): str. 251

Africe terčem mnohé kritiky a mezinárodně se postupně ocital ve stále větší izolaci. Zatímco za králem Hasanem II. stáli jeho poddaní, apartheid se musel potýkat s domácími problémy, které působilo černošské obyvatelstvo, jemuž nebylo umožněno participovat na politické moci. Pro USA bylo na mezinárodním poli snazší obhájit podporu marockého režimu než podporu problematického apartheidu.

3. Vztah supervelmocí ke konfliktu v Namibii

3.1. Vztah SSSR ke konfliktu v Namibii

Politika Sovětského svazu vůči konfliktu v Namibii byla konzistentní a nepodléhala nějakým výjimečným změnám. Je třeba si uvědomit, že Namibie (a region jižní Afriky jako celek) nebyla prioritní oblastí zahraniční politiky SSSR. Sověti se během studené války daleko více soustředili především na již existující komunistické režimy, které vznikly po 2. světové válce. Jejich situace na africkém kontinentu byla do určité míry problematická, neboť neměli žádné zkušenosti s africkými realitami. Cílem jejich politiky v jižní Africe pak byla snaha podporovat spřátelené režimy ale tak, aby nedošlo k přímé konfrontaci se Západem. Na zapojení SSSR je třeba se dívat skrze jeho zapojení do občanské války v Angole, neboť právě skrze komunisty z MPLA proudila sovětská pomoc ke SWAPO.

Region jižní Afriky byl pro Sověty neperspektivní. Ekonomická zaostalost a kmenová roztržičnost neslibovala přílišné zisky⁴¹. Zároveň problematizoval jejich základní ideologický princip, totiž že je třeba nastolit vládu proletariátu. Urbanizovaný proletariát evropského typu v Africe prakticky neexistoval. Moskva si uvědomovala i nestálost spřátelených afrických režimů. Africká verze socialismu velmi často obsahovala i nacionalismus. A právě nacionalistický zájem často převážil nad socialistickým. Jako příklad lze uvést Somálsko, které bylo hlavním spojencem SSSR v regionu Afrického rohu. Když však vypukla válka mezi Somálskem a socialisticky orientovanou Etiopií pod vládou Dergu (1979–1978), Somálsko se rozešlo se SSSR a přeorientovalo se na prozápadní směr. Důvodem byla neochota SSSR podporovat Somálsko ve válce s jiným socialistickým státem. Po rozpadu portugalského impéria v regionu jižní Afriky a vyhlášení nezávislosti Angoly a Mozambiku (obě země získaly nezávislost v roce 1975) měl Sovětský svaz dvě

⁴¹ Adelman, J. R. - Palmieri, D. A. (1989): str. 208

spřátelené země v oblasti, neboť jak Mozambik, tak Angola se vydaly socialistickou cestou. Strategičtější se zdálo podporovat tyto režimy, které oba vedly občanskou válku proti vnitřní opozici (v případě Angoly pak samozřejmě ještě proti vojskům Jižní Afriky), a pokusit se je udržet u moci, než dále expandovat. Moskva si zároveň uvědomovala, že ani jedna z obou zemí nemá dostatečné kapacity, aby apartheid porazila vojenskou silou, tudíž bylo nezbytné zajistit jim podporu. Na druhou stranu byli sověti velmi opatrní ve své pomoci, neboť v průběhu 60. let přišli o některé své spojence v Africe (např. Ghana) a obávali se, že by jejich snaha mohla být velmi rychle přivedena vniveč⁴², proto se vliv SSSR v regionu omezil na verbální odsouzení apartheidu, podporu kubánských vojsk v Angole a prodej zbraní Angole a Mozambiku⁴³. „Sovětská pomoc pro osvobozené hnutí byla vždy založena na tom, že Moskva poskytuje zbraně a finance, zatímco samotná hnutí vedou faktický boj.“⁴⁴ Z konfliktu se tak stala tzv. proxy war typická pro období studené války. Přesto bylo nezbytné, aby měli Sověti v regionu alespoň nějakou přítomnost (ať už jako materiální pomoc nebo formou např. technických poradců), protože Jižní Afrika byla orientována prozápadně. Hlavní regionální mocnost (Jižní Afrika) byla silně prozápadní, stejně jako J. Mobutuův režim v Zairu, který se snažil ovlivnit dění v Angole podporou FNLA. Jako protiváha tomuto prozápadnímu křídlu pak fungovala právě Angola (která aktivně podporovala boj SWAPO o nezávislost Namibie) a Mozambik.

Sovětský přístup ke konfliktu lze rozdělit na dvě části. První je charakterizována aktivním vstupem v době détente a druhá naopak pasivnějším udržováním po opětovném „ochlazení“ studené války. Proč byla zahraniční politika vůči konfliktu na jihu Afriky v 70. aktivnější než v 80. a čím lze vysvětlit tuto změnu? Důvodů je jako obvykle několik. Začneme vnitřními poměry v samotném SSSR. Podle tabulky A. Bennetta⁴⁵ byli u moci v SSSR v roce 1975 (kdy se SSSR zapojil výrazněji do konfliktu v jižní Africe) představitelé intervencionalistického křídla v čele s L. Brežněvem. Zároveň ekonomika prožívala období růstu a krátkodobá intervence byla finančně možná. Navíc hrozilo nebezpečí, že MPLA

⁴² GEORGE, Edward: The Cuban Intervention in Angola, 1965 – 1991. Abigdon: Frank Cass, 2005, str. 12

⁴³ NOLUTSHUNGU, Sam C. v STREMLAU, John J.: The Annals of American Academy of Political and Social Science. Beverly Hills: Sage Publications, 1985, str. 139

⁴⁴ Nolutshungu, Sam C. (1985), str. 141

⁴⁵ BENNETT, Andrew: Condemned to Repetition? The Rise, Fall, and Reprise of Soviet – Russian Military Interventionism. 1973–1996, Cambridge: Belfer Center for Science and International Affairs, 1999, str. 22

krátce po vyhlášení nezávislosti podlehne spojenému tlaku UNITA, FLNA a Jihoafričanů, tudíž bylo třeba zabránit ztrátě klíčového partnera v oblasti. Kdyby totiž MPLA prohrála, přišlo by jak SWAPO, tak ANC o spojence a podporovatele a zároveň by se musely stáhnout dále od jihoafrických hranic. Z Angoly by se stala nárazníková zóna pro Jižní Afriku a Namibie by byla mimo přímé ohrožení. Proto přistoupili sověti k pomoci MPLA a zajistili přepravu kubánských sil svými prostředky. Z kubánských sil se stali reprezentanti sovětského zájmu, aniž by se SSSR musel angažovat přímo. Pod L. Brežněvem zároveň Sovětský svaz vyznával aktivní politikův zasahování a hájení svých zájmů. Sověti věřili, že udržení Angoly může vést k větší aktivitě SWAPO a ANC, což by mohlo vést k nezávislosti Namibie a změně režimu v Jižní Africe. Této pomoci napomáhala i situace v sovětské zóně zájmů v Evropě. Politická situace východní Evropy se po turbulencích, které ji zasáhly v předchozích letech, stabilizovala, a SSSR tak měl volné ruce pro akce mimo Evropu⁴⁶.

Dalším důležitým aspektem je politická situace v USA. Neúspěch intervence ve Vietnamu a politická krize, která následovala po aféře Watergate, vedla k tomu, že se Američané na čas více uzavřeli a snažili najít cestu z politické a názorové krize. Navíc v roce 1975 přijal Senát USA tzv. Clarkův dodatek, který omezil rozpočet CIA a zamezil jí v její angažovanosti v Angole⁴⁷. Díky těmto procesům v USA se Sověti cítili jistěji a mohli se aktivněji angažovat na jihu Afriky, aniž hrozilo nebezpečí přímého střetu s USA. Vůle aktivně použít vojenské prostředky byla podpořena i svrnutím S. Allendeho, řádně zvoleného socialistického prezidenta, v Chile⁴⁸.

Na přelomu 70. a 80. se situace na poli mezinárodních vztahů změnila, a na to musela reagovat i zahraniční politika Sovětského svazu. Sovětská vojska obsadila Afghánistán a téměř celou další dekádu se ho snažila dostat pod kontrolu. Americké prezidentské volby vyhrál republikán R. Reagan a začal aktivně vystupovat proti šíření komunismu ve světě. Válka v Afghánistánu se stávala finančně náročnou a žádala si pozornost politických špiček SSSR. Zároveň s tím se R. Reagan pustil do závodů ve zbrojení, se snahou „uzbrojit“ SSSR, a zároveň bránit komunismu v šíření všude po světě. Reaganově administrativě se podařilo dosáhnout odvolání Clarkova dodatku v roce 1985⁴⁹, čímž byla umožněna opětovná podpora UNITA v Angole.

---

⁴⁶ Nolutshungu, Sam C. (1985), str. 145

⁴⁷ George, E. (2005): str. 100

⁴⁸ Bennett, A. (1999): str. 127

⁴⁹ George, E. (2005): str. 191

Válka v Angole se stávala náročnou ve chvíli, kdy priority SSSR byly obráceny zcela jiným směrem. V roce 1985 se do čela SSSR dostává M. Gorbačov, což je předznamenání změn uvnitř samotného Svazu. V roce 1988 se podařilo kubánským jednotkám porazit vojska Jižní Afriky u Cuito Cuanavale (viz kapitola o vlivu Angoly na boj v Namibii) a tato situace umožnila jednat o budoucnosti Namibie a Angoly. Konec 80. je také ve znamení změn ve východní Evropě a problémy v Africe tak ztrácejí ještě více na důležitosti, neboť Kreml je zaměstnán řešením problémů uvnitř Sovětského bloku. Jeho poslední funkce v tomto konfliktu je pak fungování jako garanta (společně s USA) v době jednání o budoucnosti regionu.

Politika SSSR vůči konfliktu v Namibii byla veskrze konzistentní s tím, že vystupovala proti Jižní Africe. SSSR zajišťoval finanční a vojenskou podporu MPLA, která ji poskytovala dále SWAPO. Roli v přímé vojenské intervenci na sebe vzala Kuba, která fungovala jako prodloužená ruka SSSR. Sovětská pomoc pak podléhala především vnějším okolnostem. Při oslabení vlivu USA si SSSR mohl dovolit aktivněji zasahovat do situace a zabránit tak Jižní Africe, aby si z Angoly udělala nárazníkové pásmo a rozšířila svůj vliv dále na sever, avšak s nástupem „ochlazení“ studené války a tlaku Spojených států jinde po světě bylo nezbytností soustředit se na jiné geopolitické regiony, především pak na Evropu a Afghánistán, který se stal jakýmsi „sovětským Vietnamem“. Díky sovětské pomoci se však podařilo udržet Angolu v socialistickém bloku, kubánským jednotkám se sovětskou výzbrojí se podařilo porazit Jihoafričany, a to vedlo k nutnosti jednat o míru. Díky tomu je vliv SSSR, i když nepřímý a ve srovnání s vlivem např. ve východní Evropě i dosti malý, důležitý a pomohl nezávislosti Namibie.

3.2. Vztah USA ke konfliktu v Namibii

Vztah USA k Namibii a jejím problémům byl determinován vztahem mezi USA a apartheidem. Aktivní snahu o řešení konfliktu projevila de facto pouze administrativa prezidenta Forda a její ministr zahraničí Henry Kissinger. Proto není podle mého názoru možné od sebe odlišovat politiku Washingtonu k Namibii a k Jižní Africe. Tyto vztahy jsou velmi úzce spojeny a jeden bez druhého nedává smysl. Vztah mezi Washingtonem a Pretorií má dvě hlavní roviny. Na jedné straně kritika poměrů za nedodržování základních lidských práv a za porušování suverenity okolních států (především pak intervence v Angole) a na druhé vetování několika

rezolucí v Radě bezpečnosti OSN zaměřené proti apartheidu (např. 6. 6. 1975 USA společně s VB a Francií zablokovaly přijetí rezoluce, která měla implikovat zbrojní embargo na dovoz zbraní do Jižní Afriky s cílem pomoci namibijské nezávislosti)⁵⁰, jejichž cílem bylo neoslabit Jižní Afriku v jejím boji proti komunismu. „*Každá administrativa USA přijala politiku, která apartheid spíše posilovala, než oslabovala.*“⁵¹ Proč byly Spojené státy tak tolerantní, když (především za prezidenta J. Cartera) dávaly velký důraz na dodržování lidských práv? Měly k tomu tři velmi podstatné důvody.

Za prvé, obrovské zásoby primárních surovin na území Jižní Afriky a Namibie (do USA byl exportován uran z Namibie a z Jižní Afriky např. platina a chróm)⁵². Se svými obrovskými zásobami byla Jižní Afrika důležitým strategickým partnerem pro USA. Americký průmysl potřeboval jihoafrické suroviny, protože možnosti diverzifikace dovozu surovin byly, vzhledem ke studené válce se SSSR, omezeny.

Za druhé, pozice Jižní Afriky jako geopolitického hegemonu v prostoru jižní Afriky. Především po odchodu Portugalců z přilehlých území (Angola a Mozambik) a s vyhlášením nezávislé bělošské Rhodésie (11. 11. 1965) se prostor stal politicky nestabilní. MPLA v Angole a FRELIMO v Mozambiku dostávaly díky své komunistické orientaci pomoc z Východního bloku. USA, jejichž geopolitická strategie měla primární cíl zabránit šíření komunismu, si proto cenily silně protikomunistický diskurz, který charakterizoval apartheid. „*Vláda bělochů tak byla chápána jako menší zlo oproti komunistickému vlivu.*“⁵³ USA chápaly Jižní Afriku jako tvrz, která brání komunismu v rozmachu. Amerika svou podporou reagovala na výzvu, kterou představovala angažovanost SSSR v regionu.

Třetí aspekt, který formoval americko-jihoafrické vztahy, byly investice, které proudily do Jižní Afriky od amerických firem. Jižní Afrika měla pro americké společnosti několik výhod. Dobrá infrastruktura, geografická poloha, levná pracovní síla a blízkost primárních surovin. Zároveň apartheid poskytl zastřešující úlohu pro investice. Případné stávky nebo nepokoje byly potlačeny státním aparátem. Výhodná geografická poloha slibovala snadnější dopravu amerického zboží (vyrobeného v

---

⁵⁰ IROGBE, Kema: *The Roors of United States Foreign Policy toward Apartheid South Africa, 1969 – 1985* Lewiston: The Edwin Mellen Press, 1997, str. 82

⁵¹ Irogbe, K. (1997): str. 69

⁵² PATERSON, Thomas, G. – CLIFFORD, Garry, J. - HAGAN, Kenneth, J.: *American Foreign Policy: A History/ 1900 to Present.* Lexington : D. C. Heath and company, 1988, str. 635

⁵³ Chazan, N. – Mortimer, R. – Ravenhill, J. – Rothchild, D. (1988): str. 378

Jižní Africe) na africké trhy, které slibovaly dobré odbytiště. Po dekolonizaci africké země bažily po moderním zboží a technologiích, což jim byly americké firmy, vyrábějící v Jižní Africe, takže prakticky „na dosah“, schopny rychle a efektivně poskytnout. Pro představu – v roce 1979 investovaly USA do Jižní Afriky 2 miliardy dolarů, zatímco do zbytku Afriky investovaly 4 miliardy dolarů⁵⁴. Toto číslo jasně ukazuje, že pro Američany byla Jižní Afrika klíčovým obchodním partnerem na kontinentu.

Pro Ameriku měla její kladná politika k Jižní Africe i dost podstatné úskalí. Tím bylo možnost zhoršení vztahů s ostatními státy subsaharské Afriky. Především tzv. Frontové státy (mezi nimi především Tanzanie, která neměla přímou hranici s Jižní Afrikou a její prezident Nyerere si proto mohl dovolit více konfrontační politiku⁵⁵) pohlížely na jihoafrický režim jako na nepřítele číslo jedna a jejich snahou bylo nastolit vládu černošské většiny.

Další část věnuji třem administrativám Spojených států, které se musely s otázkou nezávislé Namibie a vztahu k Jižní Africe vypořádat. Americká politika za G. Fordovy administrativy vykazovala snahu vyřešit problém bílých států na jihu Afriky (myšleno Jižní Afriku a Rhodésii). Válka v Angole ještě nedosáhla svého vrcholu, a tak byl prostor pro jednání mezi představiteli Jižní Afriky, Rhodésie, opozicí v obou státech a okolními černošskými lídry. Ministr zahraničních věcí H. Kissinger se v této problematice velice angažoval a jeho snahou bylo dospět pomocí jednání k postupnému předání moci v Rhodésii a v Namibii, čímž by otevřel cestu ke změně režimu v samotné Jižní Africe. „*Jihoafriická republika na začátku 70. let souhlasila s právem Namibie na sebeurčení, ale odmítla jednat se SWAPO, kvůli jejím údajným teroristickým aktivitám.*“⁵⁶ Dodejme jen, že se nejednalo o „údajné“ teroristické útoky, neboť SWAPO zahájilo ozbrojený boj za osvobození Namibie už v roce 1966⁵⁷. Za touto neochotou se skrývala obava Jihoafričanů, že by se SWAPO mohlo dostat k moci, a tím by bylo „obležení“ Jižní Afriky komunisty (i když v případě SWAPO je tato charakteristika poněkud zavádějící) ještě těsnější. Pretorie proto doufala, že se jí podaří prosadit někoho jiného (více tolerantního k apartheidu) k moci. Tato rétorika měla také za cíl jakousi úlitbu mezinárodnímu tlaku a její

⁵⁴ Paterson, T., G. - Clifford, J., G. - Hagan, K., J. (1988): str. 635

⁵⁵ KISSINGER, Henry: Roky obnovy. Praha: BB Art, 2002, str. 789

⁵⁶ Kissinger, H. (2002): str. 775

⁵⁷ GLEIJESES, Piero: A Test of Wills: Jimmy Carter, South Africa, and the Independence of Namibia. Diplomatic History; 2010, Vol. 34 Issue 5, str. 859

snahou bylo „zlidštit“ charakter apartheidu, za čímž lze vidět snahu naklonit si především Spojené státy. Již v té době (od roku 1975)⁵⁸ se na území sousední Angoly nacházeli kubánští vojenští poradci a H. Kissinger se obával, že případná válka v regionu by mohla vést k nárůstu vlivu komunistického bloku v regionu. To byl důvod, proč se snažil o politické řešení. Jeho snaha se však nesečkala s úspěchem.

Prezident J. Carter byl velkým zastáncem dodržování lidských práv, proto je jasné, že politika vůči Jižní Africe, kde práva černošské většiny byla neustále porušována, naskýkala ideální možnost k uskutečnění jeho ideí. Ovšem skutečnost byla jiná a jeho přístup spíše posílil apartheid, než oslabil. Na jedné straně „*chtěl dobré vztahy s Jižní Afrikou*“⁵⁹, na druhé straně však Jihoafričany zklamal tím, že odmítl zmírnit verbální tlak na zlepšení stavu lidských práv v jejich republice⁶⁰. Některým politikům ve Washingtonu se zdálo, „*že Moskva zneužila détente ke globální ofenzívě*“⁶¹. To zvýšilo cenu apartheidu pro politiku USA na kontinentu. J. Carter si dobře uvědomoval důležitost Jižní Afriky pro pozitivní vývoj studené války, a tak jeho politika byla v reálné rovině ovlivněna touto skutečností. Když Valné shromáždění OSN odhlasovalo 14. 12. 1977 nezávazné embargo na dovoz ropy do Jižní Afriky, Spojené státy nebyly přítomny hlasování⁶². J. Carter se také postavil proti ekonomickým sankcím a odchodu amerických firem z Jižní Afriky. Obhajoval to především tím, že odchod investorů by poškodil černošské pracovníky a na místo amerických společností by nastoupili investoři z jiných zemí⁶³. Tlak, který by odchod americké kapitálu vyvinul na jihoafrickou vládu, by mohl být natolik silný, že by Pretorie musela přistoupit k určitým změnám jak své vnitřní politiky, tak v otázce statusu Namibie. Nelze také vynechat náladu v americké společnosti, která převládla po debaklu ve Vietnamu, a která je známa jako tzv. Vietnamský syndrom a je charakterizována pacifismem a snahou o větší izolacionismus⁶⁴.

Klíčová je administrativa R. Reagana, protože ze začátku se stavěla velmi vstřícně k apartheidu, ale nakonec přispěla k jeho pádu. R. Reaganův hlavním cílem

⁵⁸ Gleijeses, P. (2010): str. 860

⁵⁹ Originál z interview s Jimmy Carterem v Rand Daily Mail, říjen 1977, převzato z Irogbe, K. (1997): str. 89

⁶⁰ GRAY, Robert, C. - MICHALAK, Stanley, J. Jr. and contributors: American Foreign Policy Since Détente. New York: Harper and Row publishers, 1984, str. 159

⁶¹ Krejčí, O. (2009): str. 228

⁶² Irogbe, K. (1997): str. 90, (v knize je sice datum 16. 12., ale na webových stránkách OSN (<http://www.un.org/Depts/dhl/resguide/r32.htm>) je rezoluce číslo 32/105 na toto téma, přiřazena na 14. 12., převzato dne 19. 3. 2013)

⁶³ Paterson, T., G. - Clifford, J., G. - Hagan, K., J. (1988): str. 637

⁶⁴ Krejčí, O. (2009): str. 259

bylo vítězně ukončit studenou válku a v jeho případě platilo, že účel světi prostředky. Dokud byla Jižní Afrika ochotna bojovat proti komunismu, byl ochoten ji poskytnout mezinárodní záštitu. Jako příklad lze uvést veto proti rezoluci odsuzující jihoafrickou vojenskou intervenci v Angole⁶⁵. Vrásky na čele způsobovali Američanům Kubánci v Angole (viz Kapitola Vliv Angoly na konflikt v Namibii). Pokud by Kubánci byli schopni porazit jihoafrické jednotky, mohlo se stát, že v rámci svého boje proti kolonialismu a imperialismu by mohli zaútočit (nebo přinejmenším silně destabilizovat situaci) v Namibii. A protože Namibie je bránou do Jižní Afriky, byla pro Washington spolupráce s Jižní Afrikou obhajitelná jako část boje proti komunistické hrozbě. Proč zrovna za R. Reagana došlo k nastartování procesů, které přivedly Namibii k nezávislosti? Důvod je třeba hledat v přístupu R. Reaganovi administrativy k mezinárodním vztahům. Za R. Reagana se do Bílého domu opět vrátil trend zahraniční politiky, že je třeba hájit primárně zájmy USA za každou cenu⁶⁶. Známým označením SSSR za „říši zla“ se verbálně ztotožnil s postoji Pretorie a otevřel dveře finální konfrontaci se „světovým komunismem“. To umožnilo přímou podporu apartheidu v jeho snažení. Přítomnost kubánských jednotek v Angole pak lze chápat jako představitele zla a je nutno proti nim bojovat. Politická změna v SSSR, nástup M. Gorbačova a prohra Jihoafričanů v Angole poté umožnila USA, aby se staly garanty a prostředníky v jednáních o nezávislosti Namibie. Americkým stratégům došlo, že čím dál budou podporovat slábnoucí režim, tím větší je možnost přímé intervence Kubánců z Angoly, což by podpořilo radikální síly uvnitř Jižní Afriky a mohlo dojít k nástupu komunistů, což bylo, i přes postupné „ohřívání“ studené války, nepřijatelné. I když Namibie získává nezávislost až v roce 1990 (za éry prezidenta G. Bushe mladšího), procesy, které vedly a vlastně dovedly Namibii k její nezávislosti, byly nastartovány za prezidenta R. Reagana. Proto nepřikládám vládě prezidenta G. Bushe ml. přílišnou důležitost.

Jak jsem se snažil dokázat v této kapitole, zahraniční politika USA měla značný vliv na situaci v Namibii. Na přelomu 70. a 80. let poskytla apartheidu možnost zůstat na okupovaném území, ale později přispěla k její nezávislosti. Je třeba si uvědomit, že zájem a postoj USA k Namibii byl vždy reflexí jejich vztahu k samotnému apartheidu. Navenek se USA snažily dělat dojem, že je otázka okupované Namibie zajímavá a snaží se o její řešení, ve skutečnosti však převládala

---

⁶⁵ Gray, R., C. - Michalak, S., J. (1984): str. 164

⁶⁶ Krejčí, O. (2009): str. 258

„nutnost“ zabránit šíření komunismu. S procesy uvnitř SSSR, prohrou Jihoafričanů v Angole a ochotou F. Castra pokračovat v boji proti imperialismu se možnost politicky vyřešit tento problém stávala pro USA stále více přijatelnější.

4. Vnitropolitická situace metropolí

4.1. Vnitropolitická situace Maroka

Maroko se muselo od začátku okupace Západní Sahary potýkat s některými vnitřními problémy, které ovlivnily jeho snahu o konsolidaci území. Stejně tak mělo problémy se samotnou Západní Saharou, neboť Fronta POLISARIO se stala schopným nepřítelem, který byl schopen operovat na většině území Západní Sahary, a dokonce i v jižní části samotného Maroka. Schopnost vládnoucích kruhů v Rabatu vyrovnat se jak s vnitřními problémy, tak s vojenskou strategií Fronty měla za následek to, že Západní Sahara je stále pod správou Maroka a naděje na nezávislost jsou spíše neoprávněné.

Král Hasan II. se snažil čelit vnitřním problémům země v polovině 70. let (během 70. došlo k několika atentátům na jeho osobu např. v roce 1972)⁶⁷ zvýšením své osobní prestiže. K tomuto účelu mu posloužil koncept tzv. Velkého Maroka, který odkazoval na historický vliv marockých sultánů a vznášel územní požadavky na okolní státy. Maroko se potýkalo s vnitřními nepokoji, které měly kořeny v neuspokojivé ekonomické situaci země⁶⁸. Na potlačení protestů používala vláda represivní složky státu. Ekonomicky trpěl především venkov, což vedlo k rychlé urbanizaci (např. počet obyvatel Casablancy vzrostl mezi lety 1960 a 1971 z 96 500 na 1,5 milionu)⁶⁹. Problémem země byl nedostatek kapitálu jak mezi obyvatelstvem i co se vlády týče. Země se začala zadlužovat u Mezinárodního měnového fondu a v roce 1972 činil již dluh 23 % HDP⁷⁰. Ruku v ruce s tím se zvyšovala i inflace a ekonomická situace země se postupně zhoršovala.

Protože politické strany vytvářely tlak na palác, rozhodl se král pro strategii, u které bylo možno dosáhnout konsenzu napříč politickým spektrem. Tím byla snaha

---

⁶⁷ Dále viz LACINA, Karel a kol.: Nejnovější dějiny Afriky. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1987, str. 525

⁶⁸ LACINA, Karel a kol.(1987): str. 526

⁶⁹ PENNELL, C. R.: Morocco: From Empire to Independence. Oxford: Oneworld, 2003, str. 168

⁷⁰ PENNELL, C. R. (2003): str. 170

o ovládnutí Západní Sahary. Zároveň území Západní Sahary skrývalo značné zásoby fosfátů, jejichž těžba a vývoz mohly pomoci ekonomice Maroka. Zásadní problém, kterému muselo Maroko po celou dobu konfliktu čelit, byla finanční náročnost celé akce. Náklady na zbrojení vzrostly mezi lety 1972 a 1980 z 2,8 % HDP na 6,9 % HDP⁷¹. Období konfliktu se kryje s tzv. II. ropným šokem z roku 1979, který měl na marockou ekonomiku výrazný dopad, protože Maroko nemá vlastní ropné zásoby. Další špatnou zprávou byl pokles ceny fosfátů na světových trzích, což opět Maroku nepomohlo. Maroko se snažilo hledat mezinárodní sponzory, kteří by pomohli financovat válečné náklady a jeho snaha se setkala s úspěchem především mezi konzervativními představiteli arabských zemí na Blízkém východě. Jako spojenci Západu se Maroku nabízela spolupráce s umírněnými vládci, např. Saúdové poskytli peníze na zbrojní zakázky. Ačkoliv ekonomická situace země nebyla ideální a obyčejní lidé byli nespokojeni se stávajícím stavem, mohl se král Hasan II. opřít o politické strany, které de facto všechny podporovaly jeho politiku vůči Západní Sahaře. Nálada mezi obyvatelstvem se vyhrcovala, a v květnu 1981 vybuchla v protestech v Casablance. Protesty následovaly po oznámení vlády o zvýšení cen. Protesty byly charakteristické v tom, že se jednalo o spontánní akci obyčejných lidí, jejichž sjednocujícím prvkem byla nespokojenost se stávajícím stavem a muslimské zázemí. Tyto protesty představovaly paralelu pro islámskou revoluci v Íránu. Vývoj podobný tomu v Íránu byl to poslední, co by si západní spojenci (stejně jako konzervativní blízkovýchodní lídři) přáli. Naštěstí pro krále a jeho zahraniční spojence chyběl hnutí lídr (někdo jako ajatolláh Chomejní v Íránu) a králi se podařilo otřesy ustát⁷².

Samotný konflikt představoval problém, který byl oddělený od vnitřního vývoje v samotném Maroku, protože v této politice se podařilo králi zajistit si podporu obyvatelstva. Marocká politika vůči území Západní Sahary byla směřována dvěma směry. Předně tu byla snaha vojensky porazit Frontu POLISARIO, a jednak se snažila o rozvinutí regionu, který byl pod španělskou správou zanedbáván. Peníze směřovaly především do rozvoje infrastruktury, ale i zajištění služeb, či bydlení. „*Maročané dosáhli pozoruhodných výsledků v zajištění pitné vody pro městská centra.*“⁷³ Zatímco na poli rozvoje se Maročanům na začátku konfliktu

⁷¹ PENNELL, C. R. (2003): str. 173

⁷² PENNELL, C. R. (2003): str. 176

⁷³ DAMIS, John: *Conflicte in Northwest Africa: The Western Sahara Dispute*. Stanford: Hoover Institution Press, 1983, str. 79

dařilo, po vojenské stránce je spíše opak pravdou. Na konci 70. let se Frontě POLISARIO dařilo díky překvapivým nájezdům, jejichž hlavním cílem bylo způsobit co největší škody a pak se stáhnout zpět do pouště. V roce 1978 proběhl v Mauretánii státní převrat, který způsobil, že země, která byla na pokraji finančního kolapsu, podepsala mírovou smlouvu s Frontou POLISARIO, a stáhla své jednotky z konfliktu. Stáhnutí mauretánských jednotek způsobilo, že "[...] jednotky POLISARIA se mohly zaměřit pouze na boj proti Maročanům."⁷⁴ Maroko na jedné straně přišlo o svého spojence v konfliktu, na druhou stranu mu to umožnilo stáhnout své vojáky s mauretánského území a lépe bránit klíčové území na severu Západní Sahary. Zároveň však přišlo o svého spojence na poli mezinárodních vztahů, neboť tlak především afrických zemí na vyřešení konfliktu se koncentroval výhradně na Maroko.

Na přelomu 70. a 80. let se vojenská situace pro Maroko natolik vyhrotila, že armáda nebyla schopna kontrolovat rozsáhlé území Západní Sahary proti nájezdům jednotek fronty POLISARIO, proto přišla s jiným řešením, které mělo zajistit Maroku převahu a vyřešit konflikt v jeho prospěch. Cílem nové strategie bylo zajistit klíčové území na severu Západní Sahary, které bylo vytyčené městy Tan Tan, Smara a El Ajún, a ve kterém byly i klíčové fosfátové doly v Bu Craa⁷⁵. Po zajištění tohoto nejdůležitějšího území mělo dojít k postupnému zabezpečení co největšího území pomocí stavby zdí, které se skládaly z vojenských postavení, minových polí a znemožňovaly Frontě POLISARIO náhle přepadávání území za zdí. Peníze na stavbu zdí opět plynuly především z blízkovýchodních monarchií.

Král se také po celá 80. léta snažil o aktivní zahraniční politiku, jejímž cílem bylo omezit mezinárodní pomoc frontě POLISARIO, např. se mu podařilo uzavřít unii s Libyí. V roce 1984 odmítl odsoudit libyjský vpád do Čadu a Libye na oplátku zastavila svoji pomoc Frontě. Na konci 80. let král souhlasil s návrhem na konání referenda o budoucnosti Západní Sahary, který předložil generální tajemník OSN J. Pérez de Cuellar, ovšem do dnešní doby nebylo referendum uskutečněno. Hlavním úspěchem marocké diplomacie pak bylo vytvoření Arabské magrebské unie v roce 1989 mezi Marokem, Libyí, Tuniskem, Alžírskem a Mauretánií, což vedlo k tomu, že Fronta POLISARIO se ocitla bez zahraniční pomoci. Tímto aktem pak de facto nastává konec ozbrojené části konfliktu.

Maroko muselo v době konfliktu čelit vnitřním problémům, které se mu však

---

⁷⁴ DAMIS, J. (1983): str. 87

⁷⁵ DAMIS, J. (1983): str. 97

díky zahraniční pomoci zvládnout. Maroko totiž bylo schopno si zajistit dostatečnou mezinárodní podporu, která s sebou nesla především finanční pomoc z Blízkého východu. Zároveň nedocházelo k tak otevřenému potlačování lidských práv jako v Jižní Africe, takže mezinárodní veřejnost nevyvíjela tak silný tlak na změnu situace v Západní Sahaře. Zatímco veřejnost se bouřila proti situaci uvnitř Maroka, s expanzivní zahraniční politikou víceméně souhlasila, což poskytovalo králi oporu v jeho boji proti Frontě POLISARIO. Další rozdíl je ve vnímání území. Zatímco pro Jižní Afriku se jednalo o nárazníkové pásmo, které mělo chránit území vnitřní Jižní Afriky před možnou invazí, pro Maroko se jednalo o „[...] *nedílnou součást země, která byla odtržena Španěly a musí být znovu připojena.*“⁷⁶

4.2. Vnitropolitická situace Jižní Afriky

Jihoafriické politické špičky vnímaly Namibii jako území, které pomáhá udržet samotný systém apartheidu u moci. Území Namibie fungovalo jako nárazníkové pásmo, které mělo zabránit jednak případnému vojenskému útoku na Jižní Afriku, jednak infiltraci politických odpůrců režimu, kteří měli své základy na území okolních států. Nízká hustota obyvatelstva (2,5 obyvatel na km²)⁷⁷, která je odrazem většinově polopouštním až pouštním charakterem území, napomáhala konsolidaci a snaze o udržení klidu na území. Relativně velká rozloha (825 615 km²)⁷⁸ pak slibovala případná naleziště surovin. Největší naděje byly vkládány do možnosti nalézt ropu, jejíž nedostatek způsoboval velké problémy ekonomice Jižní Afriky. Žádného velkého úspěchu však průzkum Namibie nedosáhl⁷⁹. Pobřeží Namibie neposkytuje mnoho možností pro dobré přístavy. Nejdůležitější přístav se nachází ve Walvis Bay, který byl od roku 1884 jihoafrickou enklávou a sloužil jako klíčové obchodní centrum především díky své výhodné pozici (nachází se severovýchodně od dnešní JAR, s kterou je a byl spojen železnicí).

Se zhoršující se vnitropolitickou situací v Jižní Africe se možnost případné nezávislosti Namibie stávala realističtější, neboť vládnoucí představitelé by se tak

⁷⁶ PARKER, R. B. (1984): str. 109

⁷⁷ Sčítání obyvatelstva z roku 2011, převzato z http://www.gov.na/documents/10180/34849/2011_Preliminary_Result.pdf/0ea026d4-9687-4851-a693-1b97a1317c60, dne 12.4. 2013 (počet obyvatel je sice nového data, ale není důvodu se domnívat, že by v 70. a 80. letech minulého století byl počet obyvatel nějak výrazně vyšší)

⁷⁸ Viz http://www.gov.na/documents/10180/34849/2011_Preliminary_Result.pdf/0ea026d4-9687-4851-a693-1b97a1317c60, převzato dne 12. 4. 2013

⁷⁹ KLINGHOFFER, Arthur Jay: *Oiling the Wheels of Apartheid*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, 1989, str. 21-22

zbavili problematického území. Hlavní problém však spočíval v rozmístění kubánských vojsk v Angole. Jihoafričané nechtěli připustit, aby se z Namibie stala další komunistická země. Proto byla nezávislost navázána také na situaci uvnitř Angoly. Díky udělení nezávislosti by se pak mohli koncentrovat na vlastní vnitřní situaci. Vývoj v Namibii je tedy úzce spojen s politickým vývojem uvnitř samotné Jižní Afriky a nejde o něm mluvit, aniž bychom se neseznámili s procesy uvnitř vlastní Jižní Afriky.

Agenda vnitřní politiky Jižní Afriky prošla během konfliktu v Namibii značnou změnou. Od snahy zakonzervovat apartheidní model vlády, který byl přijat po volbách v roce 1948, přes snahu o částečnou reformu, až po změnu celého režimu a změnu ústavy. Vnitropolitická situace se snažila reagovat na dvě základní věci - tlak zvenčí a tlak zevnitř. Postupem času se vláda snažila o separaci vnitropolitických a zahraničně politických agend, aby se tak lépe vyrovnala s oběma tlaky.

Snem většiny Afrikánců byl nezávislý a čistě bělošský stát. Tato idea je myšlenkovým základem pro kroky, které vedly ke snaze rozparcelovat Jižní Afriku mezi bělochy, černochoy a „barevné“. Tyto kroky však nebyly většinou jihoafrického obyvatelstva přijaty. Vláda si s vnitřními problémy do konce 70. let však dokázala poradit díky příznivé ekonomické situaci a díky tomu, že světová veřejnost byla zaměstnána ať už studenou válkou, nebo dekolonizací Afriky, tudíž jak tlak okolí, tak ekonomický nebyl příliš velký.

Na konci 70. let však došlo k ekonomickému poklesu země. Vojensko-úřednický aparát (opora apartheidu) se náhle jevil jako obrovsky nákladný⁸⁰. V této době došlo k důležité vnitropolitické události. Provalil se korupční skandál, do kterého byl zapleten tehdejší premiér B. J. Vorster, který byl nahrazen P. W. Bothou. P. W. Botha se snažil uklidnit situaci a přistoupil k reformě systému. Reformy však nikoho neuspokojily a nakonec vedly k pádu apartheidu⁸¹. Vojáci se přímo podíleli na řízení státu na všech jeho úrovních⁸². I když byla zřejmá snaha reformu, P. W. Botha nikdy nepočítal s tím, že by se politická moc měla dostat do rukou černé většiny. Jako bývalý ministr obrany udělil Radě pro obranu státu⁸³ obrovské pravomoci a z armády se stala důležitá instituce ve státě. Zároveň jako odpověď na začínající

---

⁸⁰ THOMPSON, Leonard: A History of South Afrika. New Haven: Yale University Press, 1995, str. 221

⁸¹ Hulec, O. (1997): str. 245

⁸² KELLER, Edmond, J. - PICARD, Louis, A.: South Africa in Southern Africa. Boulder: Lynne Rienner Publishers, 1989, str. 150

⁸³ The State Security Council

mezinárodní embarga vyhlásil, že svět přešel do „totálního útoku“⁸⁴ vůči Jižní Africe⁸⁵ a jejímu režimu. P. W. Botha se snažil uspokojit ostatní rasy a v roce 1984 vešla v platnost nová ústava, která vytvořila tříkomorový parlament. Každá komora byla pro jednu rasu (respektive pro bělochy, Indy a mišence). Bělošská komora byla nejpočetnější a mohla ostatní dvě v klidu přehlasovat. Došlo také ke spojení postu premiéra a prezidenta a k posílení jeho pravomocí. Prezident mohl kdykoliv rozpustit parlament⁸⁶. Ve skutečnosti tak nešlo o uspokojení požadavků na sdílení moci, ale o posílení ústřední moci prezidenta tak, aby vláda (potažmo prezident) byla schopna rychleji a pružněji reagovat na vnitropolitické problémy.

Situace v samotné Namibii se za vlády P. W. Bothy zhoršuje. Mezi léty 1977 a 1989 klesá ekonomika regionu a nakonec je schopna de facto pouze krýt náklady na armádu (80 tisíc mužů z celkového počtu obyvatel, který mírně přesahuje 1 milión osob). S tím, jak se zhoršovala ekonomická situace, klesala i podpora režimu mezi namibijskými bělochy⁸⁷. Severní část Namibie byla převedena pod přímou správu jihoafrické armády, neboť to bylo území, které obývali Ovambové, kteří byli páteří SWAPO. Příslušníci SWAPO se do této části Namibie také nejnáze dostávali z okolních států.

V té době také roste mezinárodní tlak na režim. Vládní kruhy přišly s řešením, které podle jejich mínění, mělo podstatně vylepšit mezinárodní image Jižní Afriky a vyřešit problém s rasovou diskriminací jednou provždy. Toto řešení zahrnovalo vytvoření nezávislých bantustanů (domovin), kam by bylo přesunuto černošské obyvatelstvo a ze samotné Jižní Afriky by se pak stal většinově bělošský stát. Toto opatření se týkalo samozřejmě i území dnešní Namibie, neboť toto území považovala Pretorie za integrální součást Jižní Afriky. Tvůrci tohoto řešení spoléhali na to, že Západ pochopí vznik těchto domovin jako naplnění dvou klíčových hodnot poválečného liberalismu, totiž práva na sebeurčení a rovnosti lidí⁸⁸. Bohužel pro představitele v Pretorii žádná další země neuznala domoviny jako nezávislé státy a z odděleného vývoje, který byl u vzniku apartheidu a tvořil jeho ideovou podstatu, se stal cíl tlaku mezinárodního společenství⁸⁹. Proces osamostatnění bantustanu byl

---

⁸⁴ Total Onslaught

⁸⁵ Thompson, L. (1995): str. 224

⁸⁶ Thompson, L. (1995): str. 225

⁸⁷ MIDDLETON, John (editor): Encyclopedia of Africa: South of the Sahara volume 3. New York: Charles Scribner's Sons, 1997, heslo Namibia, str. 267

⁸⁸ PRICE, Robert, M. v Bender, G., J. (1987): str 111

⁸⁹ Bender, G., J. (1987): str 111

dvoustupňový. Nejprve se území udělila vnitřní samospráva a později mu byla přiznána nezávislost na mateřské Jižní Africe. Cílem vlády v Pretorii bylo, „[...] *aby obyvatelé domovin ztratili občanství v bílých oblastech, aby se tak stávali cizinci, kteří budou přijíždět, jen pokud naleznou práci a budou zde potřební.*“⁹⁰ Bělošská menšina potřebovala černošské obyvatelstvo jako pracovní sílu, zároveň se však s ním nechtěla dělit ani o moc ani o území. První nezávislosti získala domovina Transkei v roce 1976 a poté následovaly další (např. Venda). Na území Namibie nepokročila snaha režimu tak daleko, takže z deseti namibijských bantustanů (např. Ovamboland, East Caprivi aj.) nedosáhl nezávislosti žádný. Bantustany se potýkaly s řadou vnitřních problémů např. přelidněnost, ekonomická nesoběstačnost etc.⁹¹ Všechny domoviny na území Jižní Afriky pak přestaly existovat se změnou ústavy v roce 1994⁹². Domoviny zřízené na území Namibie pak byly začleněny do nezávislé Namibie už v roce 1990. Mezinárodní tlak postupně sílil především díky tomu, že režim odmítal participaci černošské většiny na politické moci, což vedlo k protestům černochů, které byly často násilné a na jejichž potlačení používal apartheid rovněž násilí, což pobuřovalo světovou veřejnost. Na možnou dělbu moci mezi všechny obyvateli, která byla klíčovým požadavkem protestujících, nebyl ochoten režim přistoupit, tudíž mu zbývalo pouze násilí, které však vedlo k dalšímu násilí.

Zlepšení vztahů se sousedními státy a spolupráce s nimi mohla přinést zlepšení vztahů i se Západem, neboť případná spolupráce afrických států s apartheidem by se dala vykládat jako uznání apartheidu. Touto cestou směřovala politická aktivita Jihoafričanů a v půlce 80. let došlo ke krátkodobému zlepšení vztahů, když byla podepsána smlouva z Nkomati s Mozambikem⁹³. Toto gesto vedlo ke krátkodobému vylepšení obrazu apartheidu v očích Západu i přes to, že podmínky nebyly ze strany Jižní Afriky dodržovány. Další výbuch násilí a represí pak krátkodobé zlepšení vztahů ukončil, neboť vlády západních zemí musely reagovat na vlnu antipatií vůči apartheidu mezi svými občany.

Hlavními odpůrci apartheidu byli mladí černoši, dělníci a církve. Radikalizace mladých probíhala kvůli situaci ve vzdělávání. Vláda se sice snažila o zlepšení situace v černošském vzdělávání, situace však nebyla uspokojivá. Situace se

---

⁹⁰ Hulec, O. (1997): str. 248

⁹¹ K tématu více viz Hulec, O. (1997): str. 248-54

⁹² Encyklopedie Britannica: heslo Bantustan, dostupné na <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/68315/Bantustan>, čerpáno dne 19. 4. 2013

⁹³ Bender, G., J. (1987): str 116

zhoršovala i mezi dělníky, neboť aplikace nových výrobních postupů, nástup nových technologií a celkové zapojení vědy do průmyslu vedlo k poptávce po vzdělanější pracovní síle⁹⁴. Vzdělání však bylo přesně to, co apartheid nemohl poskytnout masám černochů, pokud si chtěl uchovat svou moc. Nezaměstnatelnost nevzdělaných pracovníků pak s sebou přinášela zhoršení jejich životních podmínek. Za těchto podmínek umožnil apartheid vznik pracovních odborů mezi černochoy. Ty zaznamenaly obrovský příliv členů. S masovou podporou začaly požadovat politické změny a ocitly se v první linii boje proti režimu⁹⁵. Z odborů se tak stal další kanál, kterým mohli černošští obyvatelé tlačit na vládnoucí kruhy. Kumulace odporu (ať už církve, odborů nebo politických uskupení jako např. ANC) a sladění jejich požadavků pak vedl k postupnému zhroucení režimu.

V této kapitole jsem se pokusil ukázat vnitřní procesy, které měnily a formovaly politiku apartheidu. Neschopnost režimu poskytnout většině svého obyvatelstva politická práva a naplnit jejich požadavky vedlo k rostoucí nespokojenosti, která eskalovala vlnami násilí. Toto násilí nebyl režim nakonec schopen zvládnout, tudíž došlo na přechod k demokracii spojený s udělením nezávislosti Namibii. V této kapitole jsem nezmiňoval některé vnější vlivy (především pak přítomnost kubánských sil v sousední Angole, která byla do určité míry determinantem politiky apartheidu), které je potřeba mít na paměti.

5. Vliv sousedních zemí na konflikty

5.1. Vliv Alžírsko na konflikt v Západní Sahaře

Alžírsko bylo pro snahu Západní Sahary o nezávislost klíčové, avšak jeho zapojení nedosáhlo takového rozsahu, aby přispělo k dosažení nezávislosti. Ve srovnání s vlivem Angoly na situaci v Namibii nabýval vliv Alžírsko jiného rozměru. Pro pochopení této odlišnosti je nutné chápat rozdíl mezi geopolitickou situací v oblasti Maghrebu a v oblasti jižní Afriky. Vliv Alžírsko na konflikt je pak odrazem vztahů mezi Alžírskem a Marokem.

Maghreb byl oblastí, ve které státy fungovaly na principu vyvažování moci⁹⁶.

---

⁹⁴ WORDEN, Nigel: *The Making of Modern South Africa*. Oxford: Blackwell Publishers, 1994, str. 121-122

⁹⁵ Worden, N. (1994): str. 127

⁹⁶ Tzv. Balance of power

Střetávaly se zde zájmy Maroka, Alžírsko, Tuniska a Libye. Především zájmy Maroka a Alžírsko se dostávaly do rozporu. Situace byla pro Alžírsko složitější v tom, že jako jediná země v regionu se vydala socialistickou cestou. Smyslem této kapitoly není udělat analýzu alžírského socialismu, zdůrazněme však, že to byl socialismus osobitý a v mnohém rozdílný vůči socialismu východní Evropy a SSSR. Mezi socialistické země je možné počítat i Libyi pod vládou M. Kaddáfího, ale zahraniční politika tohoto režimu byla komplikovaná a radikální, takže i tento režim představoval pro Alžírsko jistou hrozbu. Dalo by se tedy říci, že Alžírsko bylo obklopeno ne zcela přátelsky naladěnými sousedy. Z toho plyne také potřeba Alžírsko být aktivní na poli mezinárodních vztahů a zajistit si spojení, kteří podpoří jeho politiku v regionu. Vztah Alžírsko a Maroka je pak vztah dvou sousedů s jiným státním zřízením (socialistická republika jedné strany a království), jinými zahraničními partnery, jinou ideologií⁹⁷, avšak stejnou snahou hrát v regionu dominantní roli. Politika Alžírsko čelila jednomu vážnému problému, a tím byla vnitřní situace v Maroku. Alžírským cílem byla nezávislá Západní Sahara ale ne za každou cenu. V situaci, kdy by Fronta POLISARIO vojensky porazila marocké síly, mohlo dojít k vnitropolitickým změnám v samotném Maroku. Pozice krále Hasana II. nebyla příliš silná a případný vojenský neúspěch mohl k moci přivést radikální síly, což by pro Alžírsko mohlo být horší než stávající situace⁹⁸. Pomoc Alžírsko tak lze chápat jako snahu udržet si reputaci státu, který usiluje o dodržování práva na sebeurčení a je jedním z lídrů zemí třetího světa. Alžírsko se totiž i přes svou socialistickou orientaci snažilo o neutrální politiku v souboji velmocí. Bylo členem Hnutí nezúčastněných, kde se snažilo o aktivní politiku a usilovalo o čelní pozici v tomto hnutí⁹⁹.

Pokud se podíváme do historie, tak Maroko mělo s Alžírskem nekonfliktní vztah za dob francouzského kolonialismu. Maroko podpořilo FLN¹⁰⁰ v jeho boji proti Francouzům. Například mu umožnilo mít základny na svém území. Po vyhlášení nezávislosti však dochází k zhoršení vztahů. Situace se vyhroutil v říjnu 1963, kdy Maroko a Alžírsko vedlo krátkou písečnou válku o území na Sahaře, které si nárokovalo Maroko s odkazem na to, že historicky bylo toto území marocké a

⁹⁷ Zartman, W. I. v Benderer, G. J. (1987): str. 15

⁹⁸ ZUNES, Stephen: Algeria, the Magreb Union, and the Western Sahara stalemate, Arab Studies Quarterly, summer 1995, str. 17

⁹⁹ Beránek, Z. (2007): str. 115

¹⁰⁰ Front de liberation national – Fronta národního osvobození

hranice vytyčené Francií v době kolonialismu jsou umělým konstruktem¹⁰¹. Maroko válku de facto prohrálo, neboť nedošlo k revizi stávajících hranic.

Alžírsko, které mělo zkušenost s bojem o nezávislost, deklarovalo po své vlastní nezávislosti solidaritu s národy bojujícími za nezávislost¹⁰². Tato solidarita se pak projevila na pomoci Frontě POLISARIO, které umožnila alžírská vláda budovat na svém území základny. Solidarita ovšem nebyla jediným důvodem podpory ze strany Alžírska. Alžírsko nemělo zájem na expanzi Maroka a bylo si vědomo, že v Maroku existuje vize tzv. Velkého Maroka, které počítalo s připojením i některých alžírských území. Na druhou stranu si Alžírsko nepřálo otevřenou válku s Marokem, tudíž mu zbývala pouze podpora Fronty a aktivní zahraniční politika, která měla za cíl oslabit Maroko. Hlavní diplomatickou ofenzívu vedlo Alžírsko na půdě OAJ¹⁰³, kde se snažilo vytvořit si síť spřátelených států, které by odsoudily marockou agresi a oficiálně uznaly Západní Saharu jako nezávislý a suverénní stát. Na tuto snahu reagovalo i Maroko a zformovalo vlastní blok spřátelených zemí. Mezi tyto státy podporující Maroko se zařadil Zair (na oplátku za vojenskou podporu při povstání v provincii Shaba), Egypt (za marockou podporu smlouvy z Camp David) a dále některé konzervativní africké režimy (např. Pobřeží slonoviny)¹⁰⁴. Dohromady se podařilo Maroku dát dohromady třetinu států OAJ, která tak mohla blokovat jednání organizace. Úspěch však slavila alžírská zahraniční politika, neboť roku 1984 se SADR¹⁰⁵ stala plnoprávným členem OAJ. Na protest proti tomuto aktu vystoupilo Maroko z této organizace.

Aktivní politika, kterou hrálo Alžírsko v této době (od obsazení Západní Sahary Marokem v roce 1975 do konce 80. let), měla oporu ve vnitřní situaci Alžírska. Alžírsko jako velký exportér ropy a zemního plynu mělo dostatek finančních prostředků na podporu Fronty POLISARIO a zároveň se vládě dařilo v zemi udržet stabilitu. Vnitřní vývoj se však zhoršoval, neboť některé vnitřní problémy nebyly vládou úspěšně řešeny (např. ekonomická závislost na vývozu surovin, populační exploze spojená s nekontrolovatelnou urbanizací a zahraniční dluh)¹⁰⁶. Tyto vnitřní problémy se kumulovaly, až na konci 80. let vedly k nepokojům

¹⁰¹ Beránek, Z. (2007): str. 104-105

¹⁰² Beránek, Z. (2007): str. 115

¹⁰³ Organizace africké jednoty

¹⁰⁴ Chazan, N. – Mortimer, R. – Ravenhill, J. – Rothchild, D.(1988): str. 321-322

¹⁰⁵ Sahrawinská arabská demokratická republika – oficiální název pro suverénní stát na území Západní Sahary

¹⁰⁶ Beránek, Z. (2007): str. 126-127

a změnám na politickém poli. Nutnost vypořádat se s vnitřní krizí vedla Alžírsko k tomu, že se snažilo o vyřešení konfliktu mírovou cestou, což ovšem neznamená, že by přestalo podporovat Saharawinců na sebeurčení¹⁰⁷. „Alžírsko nakonec donutilo Polisario souhlasit s návrhem generálního tajemníka OSN Javierera Péreze de Cuéllar ohledně snížení počtu vojáků a vypsání referenda. V únoru 1989 pak pět hlavních zemí severní Afriky (Alžírsko, Libye, Maroko, Mauretánie a Tunisko) vytvořilo Maghribskou unii, jejímž deklarovaným záměrem byla sice politická a hospodářská spolupráce, nicméně její hlavní důsledek spočíval v naprosté izolaci Polisaria.“¹⁰⁸

Pokud se bavíme o vlivu Alžírska na konflikt v Západní Sahaře, bylo by dobré zmínit i vliv další sousední země, jejíž zapojení do raných fází konfliktu bylo fakticky prohrou alžírské zahraniční politiky, a sice Mauretánie. Stejně jako na Západní Saharu vzneslo Maroko požadavky i na území Mauretánie s tím samým zdůvodněním, a sice historické spojení území Maroka a Mauretánie. Alžírsko se postavilo na stranu Mauretánie a stalo se jejím garantem (např. "pomohlo Mauretánie s vytvořením vlastní měny nezávislé na francouzském franku."¹⁰⁹). Obrat v politice Mauretánie nastává v roce 1975, kdy Mauretánie společně s Marokem a Španělskem podepíše Madridskou smlouvu, která rozděluje Západní Saharu na severní větší část, kterou začne okupovat Maroko a menší jižní část, kterou okupuje Mauretánie, tímto aktem de facto končí alžírská role garanta, která přechází na Maroko. Mauretánie počítala s tím, že na okupovaném území Západní Sahary vytvoří nárazníkové pásmo, které případně zamezí marocké agresi, protože Mauretánie se obávala (i přes spolupráci na území Západní Sahary) marocké expanzivní politiky. Válka proti Frontě POLISARIO se však stala natolik nákladnou (podle některých autorů až 70 % HDP spotřebovaly válečné výdaje)¹¹⁰. Jednotkám POLISARIO se podařilo vyvinout silný tlak na mauretánské pozice (v červnu 1976 byl proveden raketový útok na hlavní město Mauretánie Nuakšott), který přispěl k pádu režimu prezidenta M. uld Daddy. Následuje politická nestabilita provázená několika státními převraty¹¹¹. Nakonec byla v srpnu 1979 podepsána dohoda o zastavení války mezi Frontou

¹⁰⁷ Zunes, S. (1995)

¹⁰⁸ BERÁNEK, Ondřej: Západní Sahara – příběh nekonečného referenda, Mezinárodní politika, září 2004, str. 29

¹⁰⁹ Zartman, W. I. (1987): str. 20

¹¹⁰ Lacina, K. a kolektiv (1987): str. 536 – U tohoto autora je třeba brát tento údaj s rezervou, neboť kniha je poplatná době vzniku autor často přehání válečné výdaje jednotlivých nekomunistických zemí Afriky. Pravdou ale zůstává, že hospodářství Mauretánie bylo konfliktem silně zasaženo.

¹¹¹ prezidenta M. uld Daddu vystřídal plukovník M. uld Sálík v červenci 1978, sám pak byl svržen v červnu 1979 plukovníkem A. uld Búsífo, který byl ještě v létě 1979 svržen ministrem obrany M. Ch. uld Hajdalláhem

POLISARIO a mauretánskou vládou v Alžíru. Z Mauretánie odešla marocká vojska, která tam byla umístěna na podporu režimu proti Frontě a Mauretánie se pak už v konfliktu přímo neangažovala. Bývalé mauretánské území pak bylo připojeno k marockému a Západní Sahara byla celá pod správou Maroka (je třeba si uvědomit, že některá území byla pod kontrolou povstalců).

Vliv Alžírka na situaci v Západní Sahaře je determinován vlastními geopolitickými ambicemi a vnitropolitickou situací. Snahou Alžírka bylo vytvoření nezávislého a suverénního státu na území Západní Sahary. Jelikož vztahy mezi Frontou POLISARIO a alžírskými vládnoucími kruhy byly přátelské, dalo se očekávat, že případný režim v nezávislé Západní Sahaře bude spolupracovat s Alžírskem a bude fungovat jako protiváha proti geopolitickým ambicím Maroka. Zároveň byla podpora Frontě nutná jako důkaz zájmu Alžírka o naplnění principu sebeurčení národů a podpora jeho pozice v rámci zemí třetího světa. Na druhou stranu se vláda v Alžíru obávala případné změny režimu v samotném Maroku, které by mohlo oživit své územní požadavky podložené vizí Velkého Maroka. Z tohoto důvodu musela být pomoc opatrná a vyžadovala si pozornost alžírské vlády. S nárůstem vnitřních problémů pak dochází ke změně priorit a Fronta je dotlačena k uzavření příměří, čímž je Alžírsku umožněno s konfliktem vycouvat. Ve srovnání s vlivem Angoly na situaci v Namibii spočívá hlavní rozdíl v primární snaze dosáhnout nezávislosti území, nikoli změnit režim nekoloniální země. Zároveň nedošlo k dlouhodobé přímé konfrontaci mezi Alžírskem a Marokem oproti boji mezi jihoafrickými silami a armádou Angoly. Fronta POLISARIO fungovalo spíše jako prodloužená ruka Alžírka, ne nepodobná vztahu kubánských sil v Angole a SSSR.

5.2. Vliv Angoly na konflikt v Namibii

Při popisu konfliktu v Namibii nelze nezmínit vliv Angoly, která hrála ústřední roli při eskalaci konfliktu. Ještě jako portugalská kolonie fungovala Angola jako nárazníkový stát, který pomáhal zajistit severní hranici Namibie před infiltrací jednotek SWAPO. Zároveň ekonomické styky s Portugalci pomáhaly Jižní Africe v nastávající mezinárodní izolaci. Po nepřilíživé dekolonizaci se díky vládnoucí politické straně MPLA¹¹², která se přiklonila k marxismu a začlenila se do sféry vlivu SSSR, přidala na stranu SWAPO, stala se velkým kritikem rasistického režimu v

¹¹² Movimento Popular de Libertação de Angola – Lidové hnutí za osvobození Angoly

Jižní Africe, s kterým se pak dostala do vleklého vojenského konfliktu, který napomohl namibijské nezávislosti a měl vliv i na pád samotného apartheidu.

Karafiátová revoluce v roce 1974, která smetla M. Caetana v Portugalsku, přinesla změny i do Angoly. Nová levicová vláda přislíbila svým africkým koloniím (Angole, Mozambiku, Guinei, Kapverdským ostrovům a Svatému Tomáši a Princově ostrovu) nezávislost. Jelikož však v Angole neexistovalo jediné opoziční hnutí, ale různé organizace, které se snažily o osvobození své země (MPLA, FNLA¹¹³ a UNITA¹¹⁴), ale zároveň bojovaly proti sobě, byla snaha Portugalců o postupné předání moci neúspěšná. 10. listopadu 1975 tudíž nejvyšší portugalský představitel admirál L. Cardoso odevzdal moc nad Angolou do rukou „angolskému lidu“ a opustil zemi¹¹⁵. Protože však v tu dobu kontrolovala hlavní město MPLA za pomoci kubánských vojsk, která se vylodila už 5. října, moc nad Angolou připadla oficiálně této levicově orientované straně. Přítomnost kubánských jednotek (nejprve vojenských instruktorů, později regulární armády) měla několik důvodů. První z nich byla kritická situace, do které se MPLA dostala. Na jihu již operovali jihoafrické jednotky, které pomáhaly předtím Portugalcům v pacifikaci území a na severu mohutnělo FNLA s podporou jednotek zairského diktátora J. Mobuta. Jediné komunistické hnutí v zemi se tak blížilo porážce. Sověti odmítli žádost o vyslání svých poradců, a tak se předáci MPLA obrátili na svého dalšího spojence – Kubu. F. Castro, který neustále brojil za zájmy rozvojových zemí a zároveň se snažil o co největší podporu marxistů ve světě, neodmítl pomoc. Důležité je i ideologické pozadí, neboť často prezentoval svou pomoc jako boj proti imperiálně-koloniální zemi, která potlačuje práva svých obyvatel a brání svým občanům v právu na sebeurčení. Úspěšná mise mu pak měla upevnit postavení vůdce rozvojového světa a zároveň upevnit pozici Kubu coby ochránce slabších národů a bojovníka proti Západu.

Přítomnost kubánských jednotek znamenala přímé nebezpečí pro apartheid. Ten měl od půlky 60. let problémy s povstalcí ze SWAPO a obával se, že silně protipartheidní režim MPLA dovolí zakládat na svém území výcvikové tábory SWAPO a poskytne mu veškerou podporu. Pádem portugalské moci se zároveň odkryla severní hranice Namibie, a jednotky SWAPO tak mohly bez

---

¹¹³ Frente Nacional de Libertação de Angola – Národní fronta pro osvobození Angoly

¹¹⁴ União Nacional para la Independência Total de Angola – Svaz za úplnou nezávislost Angoly

¹¹⁵ KLÍMA, Jan: Dějiny Angoly. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, str. 222

problémů pronikat skrze hranici. Jihoafričani se také obávali o osud přehrady a hydroelektrárny Ruacaná, která poskytovala elektrickou energii pro velkou část Namibie¹¹⁶. Jihoafrická politika se snažila zabránit šíření komunismu v Subsaharské Africe a díky MPLA se komunismus dotýkal i jejich vlastních hranic. Sám sebe režim vnímal jako hráz proti šíření komunismu a byl připraven mu bránit jakýmkoli prostředky. Obava z šíření komunismu a z případného komunistického útoku přímo na Namibii byla podpořena přítomností kubánských vojenských poradců v Angole¹¹⁷. Obavy z rostoucího vlivu komunismu v Angole byly oprávněné, neboť jenom v roce 1975 se pomocí leteckého mostu z Kuby přemístilo do Angoly cca 11 000 kubánských vojáků¹¹⁸. Obava z kubánských jednotek vedla Pretorii k vojenské akci proti Angole.

Cílem operace bylo obsadit co nejvíce území Angoly, v ideálním případě i hlavní město Luandu, ochromit vojenské složky MPLA a pomoci UNITA a FNLA v boji o převzetí moci po odcházejících Portugalcích. USA operaci podpořily, i když pouze neveřejně, neboť v tu dobu zastávaly veřejně spíše chladný vztah k jihoafrickému režimu¹¹⁹, ovšem strach ze šíření komunismu byl stejný na obou březích Atlantiku. Jihoafričanům a vojskům UNITA se však nepodařilo dobýt Luandu v den vyhlášení nezávislosti Angoly, a tak se jihoafrické jednotky stáhly. K úplnému stažení jednotek došlo výměnou za slib prezidenta Angoly A. Neta, že hydroelektrárna na řece Kunene ani namibijsko-angolská hranice nebude ohrožena¹²⁰. O neúspěch se jednalo především z politického pohledu, neboť Kubánci prezentovali stáhnutí Jihoafričanů jako své vítězství a snažili se ukázat světu, že rozvojový svět, jehož neoficiálním mluvčím se v této době stává F. Castro, je schopen se ubránit před agresí „imperiálních“ států jako je Jižní Afrika. Zároveň se tímto vítězstvím z prezidenta Angoly A. Neta stal africký hrdina, neboť se mu podařilo ubránit zemi před nájezdem cizích vojsk a zajistil si silnou pozici mezi africkými lídry. Pro jihoafrickou politickou reprezentaci se jednalo o totální neúspěch. Svým útokem, který postrádal jakoukoli mezinárodní legitimitu a porušoval suverenitu sousedního nezávislého státu, se dostali pod palbu ostré kritiky ostatních zemí. V neposlední řadě se jim nepodařilo zajistit si severní hranici přátelským režimem v Angole. V tuto

---

¹¹⁶ George, E. (2005): str. 62

¹¹⁷ George, E. (2005): str. 69

¹¹⁸ Klíma, J. (2008): str 226

¹¹⁹ George, E. (2005): str. 69-70

¹²⁰ Klíma, J. (2008): str. 227

dobu se tak dostávají do faktického sevření nepřátelskými státy (s výjimkou Rhodesie), které pak pomáhají SWAPO a ANC¹²¹ v jejich boji za změnu režimu potažmo nezávislost.

Důvodů k útoku měli Jihoafričani několik. Za prvé snaha zabránit komunistům v uchopení moci. Komunisté byli se svou podporou práva na sebeurčení národů hlavním ideologickým nepřítelem apartheidu. Dále zde byla obava o ohrožení pozice ekonomického lídra regionu. Portugalská ekonomická podpora (ještě v době kdy byla Angola kolonií) nastartovala angolskou ekonomiku a dalo se předpokládat, že se Angole podaří, v případě stability a pokračujícího rozvoje, ohrozit pozici Jižní Afriky jakožto ekonomického hegemonu regionu. Další důvod pak byl, že vnitrozemské státy jižní Afriky (např. Zambie, Lesotho atd.) byly závislé na jihoafrických přístavech, které umožňovaly jejich napojení na mezinárodní obchod. Takže i když představitelé těchto států byli odpůrci apartheidu, byly jejich státy na něm do značné míry závislé. Destabilizovaná situace (popřípadě režim spolupracující s apartheidem) by tuto závislost zakonzervoval.

Reakce mezinárodního společenství pak přichází 31. 3. 1976, kdy je přijata rezoluce číslo 387 Rady bezpečnosti OSN, která se opírá o zákaz narušení integrity jednoho státu (v tomto případě Angoly) vojsky jiného státu (v tomto případě Jižní Afriky), a která odsuzuje akt násilí proti Angole, žádá respektování suverenity Angoly a zakazuje užívání mezinárodního území Namibie (*international territory of Namibia*) jako základny pro vojenské akce proti Angole a zároveň volala po politickém řešení stávajícího stavu¹²².

Po stažení jihoafrických vojsk se rozběhl naplno program podpory SWAPO. Pomoc se stala mezinárodní, neboť Kubánci pomáhali s výcvikem a SSSR dodávalo výzbroj. Rostoucí aktivita SWAPO v příhraničních oblastech neunikla pozornosti Pretorie a další kolo ozbrojených střetů bylo jen otázkou času¹²³.

V průběhu roku 1978 dochází k dalším vojenským operacím proti táborem SWAPO v Angole. Jihoafričani se tak snažili ukázat svou vůli zasahovat proti nepřátelům systému i na cizím území. Politicky se akce stala katastrofou, neboť SWAPO si pozvalo západní novináře a ukázalo jim mrtvé, které po sobě jeden útok

---

¹²¹ Africký národní kongres

¹²² Převzato z <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/294/75/IMG/NR029475.pdf?OpenElement>, dne 16.8. 2012

¹²³ George, E. (2005): str. 124

zanechal, mezi kterými byly ženy a děti¹²⁴. Reakce OSN přišla okamžitě ve formě Rezoluce číslo 428, která je de facto stejná jako rezoluce číslo 387, ale navíc vyjadřuje podporu jak Angolské lidové republice, stejně tak jako chválí „její pomoc namibijskému lidu v jeho spravedlivém boji“¹²⁵. Dohra se pak objevila v září 1978, kdy OSN přijala rezoluci číslo 435, která vyzývala Jižní Afriku k okamžitému stáhnutí z Namibie, vyhlášení nezávislé Namibie a následné uspořádání svobodných voleb pod patronací OSN¹²⁶. Toto bylo velké politické vítězství SWAPO, neboť se na tuto rezoluci mohli odvolávat při svých bojích proti apartheidu. Od roku 1978 nabyla podpora MPLA SWAPO oficiální charakter.¹²⁷ Možná ještě důležitější je fakt, že stejně tak se na to mohly odvolávat kubánské jednotky umístěné v Angole¹²⁸, které svou přítomnost obhajovaly nutností skoncovat s jihoafrickou okupací Namibie. V této době došlo Jihoafričanům, že není v jejich silách zlikvidovat komunistický režim v Angole, proto jejich útoky měly za cíl spíše jen destabilizovat režim a uvést zemi v totální chaos, který by zabránil funkční podporu SWAPO.

V půlce 80. let se rozhořel konflikt v Angole s novou intenzitou. Snahy o řešení krize politickou cestou pro tentokrát selhaly. V roce 1985 slavil J. Savimbi velký politický úspěch. USA odvolaly zákon zakazující podporu UNITA. Savimbi tak začal dostávat americké zbraně a zásoby oficiálně¹²⁹. V půlce roku 1986 dostala UNITA první vojenskou pomoc ze strany USA¹³⁰. Válka v Angole dospěla do své konečné fáze. Rok 1988 znamenal zlom ve válce v Angole. Když SSSR začal stahovat své jednotky z Afghánistánu, předznamenávalo to i konec kubánské přítomnosti v Angole. Na spadnutí byla další kola jednání. Castro se však rozhodl upevnit si vyjednávací pozici a posílil vojenskou přítomnost v Angole. Díky těmto posilám byla poslední velká jihoafrická ofenziva u Cuita Cuanavale neúspěšná. Výsledek této bitvy a zároveň vysoký počet vojáků v zemi (okolo 65 tisíc¹³¹) zajistil zapojení Kubánců při jednání o budoucnosti Angoly¹³². Proto se rozběhla finální

¹²⁴ George, E. (2005): str. 135

¹²⁵ Převzato z <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/368/73/IMG/NR036873.pdf?OpenElement>, dne 16. 8. 2012

¹²⁶ Převzato z <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/368/80/IMG/NR036880.pdf?OpenElement>, dne 16. 8. 2012

¹²⁷ KLÍMA, Jan: Poslední koloniální válka. Praha: Libri, 2001, str. 178

¹²⁸ George, E. (2005): str. 137

¹²⁹ Klíma, J. (2008): str. 242-243

¹³⁰ George, E. (2005): str. 197

¹³¹ George, E. (2005): str. 246

¹³² George, E. (2005): str. 213

vyjednávání mezi Angolou, Kubou a JAR pod patronací obou supervelmocí¹³³. Úspěšná obrana povzbudila Kubánce. F. Castro se rozhodl před jednáním získat silnější pozici, proto zintenzivněl boje a snažil zatlačit jihoafrické jednotky co nejdál na jih, aby mohl u jednacího stolu diktovat podmínky.

Během intenzivních bojů se v květnu 1988 konala schůze mezi Kubánci, Jihoafričany a Angolany v Londýně. Jednání měla fakticky pouze demonstrovat vůli jednat, neboť boje zdaleka neutichly. Kubánci se snažili Jihoafričany zastrašit, když je varovali před případnou invazí do samotné Jihozápadní Afriky¹³⁴. Následovala další kola jednání pod patronací C. Crockera (náměstek ministra zahraničních věcí USA pro Afriku), který se snažil o zprostředkování politického řešení už dříve. Během května a června se podařilo dohodnout rámec budoucích jednáních. Šlo o to, že obě strany zastaví svou podporu jak SWAPO, tak UNITA, Jihoafričani umožní nezávislost a svobodné volby v Namibii (v rozsahu Rezoluce RB OSN číslo 435) a obě strany se stáhnou z Angoly. Problém byl ovšem se stahováním Kubánců. Jihoafričani požadovali co nejrychlejší stažení a poukazovali na své stažení, které nebylo "odměněno" ze strany protivníka, naopak Kubánci poukazovali na potřebu Angolských vojenských sil, které potřebovaly znovu vycvičit a celkově obnovit. Nakonec se obě strany dohodly na plánu postupného stahování. Na kompletní stažení měli Kubánci 27 měsíců. Finální dohoda byla podepsána v prosinci 1988 v New Yorku. Na jihoafrické straně stahování předznamenávalo změny, které se následně odehrály na vnitropolitické scéně a celkovou změnu nálad v politickém vedení země. Na druhé straně Kuba slavila úspěch, neboť se podařilo zachovat režim komunistické MPLA.

Jak jsem se snažil ukázat, Angola měla klíčovou roli při snaze Namibijců získat nezávislost. Zároveň díky komunistickému režimu MPLA se konflikt v Jihozápadní Africe internacionalizoval a stal se posledním měřením sil mezi Západem a Východem. Pomocí kubánských jednotek a s podporou SSSR se podařilo destabilizovat režim apartheidu v Jižní Africe a připravit nezávislost Namibie. Je třeba si ale uvědomit, že tento konflikt vyvolala sama Jižní Afrika, když v obavě před šířením komunismu v Africe napadla Angolu. Primární cíl byl zničit jednotky SWAPO a zabránit jim v destabilizování situace v Namibii, ozbrojené střety se však vymkly Pretorii z rukou a zatáhly Jižní Afriku do regulérní války jak proti SWAPO,

¹³³ Klíma, J. (2008): str. 243-244

¹³⁴ George, E. (2005): str. 239

tak proti Angole jejím kubánským spojencům. Původní záměr, totiž zničit komunisty v sousední zemi, se nejen nepovedl, ale dokonce upevnil jejich moc. Na počátku katapultoval MPLA k moci a díky pokračujícím vojenským operacím, kterým nebyla samotná Angola schopna čelit se etablovala vojenská moc Kuby. Relativně malá vojenská přítomnost nemohla vést k obsazení celé země a nastolení přátelského režimu, zároveň však tato vojenská intervence byla záminkou i ospravedlněním pro kubánskou invazi. Boje mezi jihoafrickými jednotkami a Kubánci brzy přerostly v jeden z klíčových bojů konce studené války a Angola se stala de facto posledním kolbištěm této etapy. Představitelé apartheidu nebyli schopni obhájit svou útočnou politiku vůči Angole na mezinárodním poli a tato agresivní politika přispěla k jejich izolaci, která napomohla konci samotného režimu. Naproti tomu díky politické zdatnosti F. Castra opouštěly kubánské jednotky Angolu jako vítězové, i když situace a výsledky z bojiště tomu ne vždy odpovídaly.

6. Vliv mezinárodních organizací (OSN a OAJ) na konflikty v Západní Sahaře a Namibii

Mezinárodní organizace neměly příliš možností, jak zasáhnout do konfliktů v obou územích. Vliv se omezil pouze na sankce a rezoluce, které by měly být sice pro členy organizací závazné, ale neexistuje nástroj, který by dodržování těchto právních aktů vymáhal, tudíž záleží na jednotlivých vládách, zda se k principům těchto smluv přihlásí a budou je dodržovat.

V prvním odstavci první kapitoly Charty OSN se praví, že cílem OSN je „Rozvinout přátelské vztahy mezi národy založené na principech rovných práv a práva na sebeurčení lidí, [...]”¹³⁵. Toto prohlášení jasně zdůrazňuje právo na sebeurčení všech lidí na světě. V případě okupace Namibie a Západní Sahary nebylo obyvatelům umožněno vládami v Pretorii a v Rabatu naplnit svá základní práva, což jasně odporuje zásadám OSN, které měly svým vstupem do této organizace přijmout za vlastní. Odstavec dva pak dává důraz na mírové řešení konfliktů mezi členy a upozorňuje, že se „Členi zdrží v mezinárodních vztazích hrozby nebo použití síly proti teritoriální integritě nebo politické nezávislosti jiné státu.”¹³⁶. Přístup Jižní Afriky k Angole a použití ozbrojené síly proti jejímu území s deklarovaným cílem

¹³⁵ Charta OSN, kapitola 1, odstavec 1, čerpáno z <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter1.shtml>, dne 3.5. 2013

¹³⁶ Charta OSN, kapitola 1, odstavec 2, čerpáno z <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter1.shtml>, dne 3.5. 2013

omezit podporu SWAPO je v přímém rozporu s tímto článkem. Vůbec problém politiky Jižní Afriky (ať už vůči svým sousedům především pak Angole nebo vůči vlastnímu černošskému obyvatelstvu) byl na půdě OSN mnohokrát řešen (V průběhu 80. let se na 62 plenárních schůzích ze 111 objevila antiapartheidní agitace.)¹³⁷. Problém byl, že OSN neměla prakticky žádný účinný nástroj, jak se s apartheidem vypořádat. Problém Namibie byl řešen od konce 60. let (např. rezoluce RB OSN číslo 245 a 246 z roku 1968) a snahou OSN bylo, aby Jižní Afrika uznala konec svého mandátu nad tímto územím a předala ho přímo pod správu OSN. Tyto snahy se neseťkaly s úspěchem, neboť Jižní Afrika se odmítla zřici území Namibie. V rezoluci RB 309 z roku 1972 již OSN zdůrazňuje „[...] *nezcizitelné právo obyvatel Namibie na sebeurčení a nezávislost*.“¹³⁸. V podobném duchu se nesou další rezoluce (např. číslo 310, 319). Opět vyzývají Jižní Afriku k umožnění nezávislosti Namibie a ke kooperaci s OSN v rámci dosažení tohoto cíle. Netřeba dodávat že opět bezúspěšně. Důležitá je pak rezoluce číslo 435 z roku 1978, ve které OSN vyzývá Jižní Afriku ke „*stažení své ilegální administrativy z území Namibie, [OSN dále] nuluje veškerá rozhodnutí učiněna touto nelegální administrativou, ustanovuje Přejídnou asistenční skupinu, která má dohlédnout na osamostatnění země a svobodné volby a oceňuje vůli SWAPO ke spolupráci na těchto cílech*.“¹³⁹. Tato rezoluce je důležitá jako právní rámec jednak pro budoucí přechod k nezávislosti Namibie, jednak se na ni odvolávají kubánští představitelé a obhajují jí své akce v Angole. Dalším nástrojem OSN byly sankce proti apartheidu. Sankce se dlouho dobu (přesněji do roku 1986) míjely účinkem, neboť se k těmto ekonomickým sankcím nepřipojily USA a země západní Evropy, které představovaly hlavní obchodní partnery apartheidu. V roce 1986 se však situace změnila a jak evropské země, tak USA přijaly ekonomické sankce proti Jižní Africe, které výrazně poškodily ekonomickou situaci Jižní Afriky. Z toho jasně vyplývá neschopnost OSN jakkoli problém vyřešit, pokud se určité země rozhodnou pro podporu režimu. Díky USA, které blokovaly přijetí razantnější sankcí v RB OSN, ustála Jižní Afriky dlouhou dobu tlak světové veřejnosti. Po odklonu svých spojenců však sankce OSN citelně zasáhly ekonomiku Jižní Afriky.

Organizace africké jednoty měla menší paletu nástrojů, s kterou mohla

---

¹³⁷ ZIRING, Lawrence – RIGGS, Robert E. - PLANO, Jack, C.: The United Nations. Belmont: Thomson Wadsworth, 2005, str. 282 - 284

¹³⁸ Převzato z [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/309\(1972\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/309(1972)), dne 5.5. 2013

¹³⁹ Převzato z [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/435\(1978\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/435(1978)), dne 5.5. 2013

bojovat proti apartheidu. Stejně jako OSN podporovala celkovou dekolonizaci kontinentu, tudíž nemohla přijmout status Namibie coby provincie Jižní Afriky. Problém apartheidu se stal nejpálčivějším problémem OAJ a snaha o řešení je vidět po celou dobu existence apartheidu v Jižní Africe. Už od samého počátku své existence měla OAJ za cíl co nejvíce izolovat Pretorii (nutno podotknout, že Jižní Afrika nebyla za režimu apartheidu členem OAJ) v mezinárodních vztazích a vytvořit na ní tlak skrze ekonomické vztahy. Během první schůzky představitelů jednotlivých států v Káhiře v roce 1964 požadovali „*propuštění všech Nacionalistů [myšleno členy ANC] z vězení, zastavení dodávek ropy a ropných produktů do Jižní Afriky ze zemí těžících ropu a zintenzivnění akcí pro vládu Jižní Afriky*“¹⁴⁰. Ve stejném duchu se nesou i další dokumenty OAJ, avšak ani jeden nevedl k nějaké zásadnější akci. Problém OAJ spočíval v tom, že některé země (především sousedící s Jižní Afrikou) neměly zájem vyhrocovat svůj vztah k apartheidu, protože jim to mohlo způsobit ekonomickou újmu, případně mohly jejich kroky na poli OAJ vyvolat vojenskou akci ze strany Pretorie. Organizace africké jednoty se po celou dobu existence apartheidu snažila tento režim erodovat, ovšem faktické úspěchy této činnosti nebyly velké.

Zatímco na Jižní Afriku tlačilo především OSN, dá se říci, že pro Maroko bylo hlavní kolbiště OAJ. Díky své obratné politice se Maroku dařilo brzdit přijetí deklarované SADR do této organizace a ve chvíli, kdy byla SADR přijata mezi členské státy Maroko z organizace vystoupilo. OAJ se samozřejmě problémem Západní Sahary zabývala již za španělské správy (stejně jako OSN), pro tuto práci to však není úplně důležité. Dodejme jen, že prvořadý tlak na Španělsko měl za cíl dosáhnout dekolonizace, což se sice podařilo, ovšem následná „rekolonizace“ nebyla zamýšleným cílem.

OAJ vytvořila pro vyřešení problému Západní Sahary v roce 1978 tzv. Komisi moudrých¹⁴¹, která měla navrhnout řešení. Komise přišla s návrhem na uskutečnění referenda, ve kterém by se Saharawinci vyjádřili ke své budoucnosti. Maroko na protest proti tomuto návrhu opustila konferenci v Monrovii, kde se o problému jednalo¹⁴². Maroko nesouhlasilo s vyhlášením referenda, neboť se oprávněně domnívalo, že by Saharawinci vyjádřili svou vůli po nezávislosti a Maroku by byla zasazena další rána na právním poli. Marocká politika se po tomto

---

¹⁴⁰ Převzato z <http://www.anc.org.za/show.php?id=4836#africanconf>, dne 5. 5. 2013

¹⁴¹ V originále Committee of Wisemen, komise se skládala z prezidentů Mali, Guiney, Pobřeží slonoviny, Nigerie a Tanzanie

¹⁴² Chazan, N. - Mortimer, R. - Ravenhill, J. - Rothchild, D. (1988): str. 321

vyjádření snažila o vytvoření spřáteleného politického bloku, který by účinně mařil snahy o uznání SADR v OAJ. Snaha byla úspěšná a Rabatu se podařilo vytvořit skupinu, která hájila jeho zájmy (jako příklad spřátelených zemí lze uvést Zair, Egypt nebo Tunisko). Tato skupina vyhrožovala, že v případě uznání SADR za člena OAJ, tuto organizaci opustí. Tato možnost se stala akutní během konference ve Freetownu v roce 1980. V té době byla SADR uznána již mnoha africkými zeměmi (např. Mozambikem nebo Etiopií) a jednalo se o případném členství SADR v OAJ. Maroko se snažilo zabránit přijetí SADR na základě toho, že není nezávislý stát, který by kontroloval svoje území, takže je potřeba pro přijetí dvoutřetinová většina, která by nebyla dosažena díky marockým spřáteleným zemím¹⁴³. Zajímavé je sledovat také dynamiku uznání SADR jednotlivými státy. Některé země SADR uznaly a později stáhly své uznání. Nejbizarnější je příklad Guiney-Bissau, která SADR uznala v roce 1976 (v době kdy je v Guiney-Bissau u moci socialistická vláda, která se podílela na osvobození země od Portugalců), své uznání stáhla v roce 1997, opět uznala v roce 2009 a opět stáhla v roce 2010. Z tohoto příkladu je patrné, že uznání SADR je vázáno na vztahy každé dané země s Marokem a uznání nemusí být definitivní. Obecně se dá říci, že SADR v Africe uznávají především ty státy, které si prošly osvobozenecím bojem nebo mají socialistickou orientaci. Naproti tomu tradiční spojenci Maroka (např. Egypt) SADR nikdy neuznaly. V průběhu 80. let nešlo k žádnému pokroku, neboť maroští představitelé odmítali jednat přímo s Frontou POLISARIO. Problém Západní Sahary byl největší problém, kterému musela OAJ čelit, neboť rozděloval africké státy na dva tábory, které byly ochotny fungování OAJ paralyzovat. Politickou aktivitu ve prospěch přijetí SADR vytvářelo především Alžírsko, které se snažilo oslabit svého regionálního soupeře. Jeho politika slavila úspěch, neboť v roce 1984 se SADR stala členem OAJ. Na protest proti tomu aktu pak Maroko opouští tuto organizaci na základě odstavce číslo 31 Charty OAJ, který akt vystoupení umožňuje¹⁴⁴.

Co se týče OSN a situaci v Západní Sahaře jsou vidět politické vazby mezi Marokem a některými trvalými členy RB (Francie a USA), kteří nad ním drží ochrannou ruku. V roce 1975 byly přijaty RB OSN rezoluce (379 a 380), které vyzývají Maroko jednak k neuskutečnění Zeleného pochodu, a jednak ke stažení se ze Západní Sahary¹⁴⁵. Následující roky je problém projednáván jako neukončená

¹⁴³ Chazan, N. - Mortimer, R. - Ravenhill, J. - Rothchild, D. (1988): str. 322

¹⁴⁴ Viz http://www1.umn.edu/humanrts/africa/OAU_Charter_1993.html, převzato dne 5. 5. 2013

¹⁴⁵ Viz [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/380\(1975\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/380(1975)), převzato dne 5. 5. 2013

dekolonizace a OSN vyzývá Maroko k umožnění referenda, ve kterém by se Saharawinci vyjádřili ke své budoucnosti žádná od něj spolupráci na řešení problému. Zlom nastává na přelomu 80. a 90. let, kdy dochází ke sblížení Maroka a Alžírsko a OSN vypracuje plán, na jehož základě dochází k příměří mezi Marokem a Frontou POLISARIO. Rezoluce RB číslo 690¹⁴⁶ z roku 1991 pak ustanovuje misi OSN MINURSO¹⁴⁷, která má dohlédnout na uskutečnění referenda o sebeurčení Saharawinců. Jak víme, referendum nebylo ani po dvaceti dvou letech uskutečněno.

Jak jsem se snažil dokázat, mezinárodní organizace se snažily o mírové vyřešení obou konfliktů, narážely však na partikulární zájmy jednotlivých členů, kteří byli ochotni podpořit zájmy nekoloniálních metropolí. Podpora těchto členů byla natolik velká, že dokázala zabránit mezinárodním organizacím přijmout účinná opatření, která by vedla k přijetí práva na sebeurčení na okupovaných územích. Zároveň docházelo k nedodržení uvalených sankcí a podporu režimů, především ze strany USA, pro které představovaly Maroko a Jižní Afrika klíčové geopolitické spojení na kontinentu.

Závěr

Nakonec se pokusím o zodpovězení výzkumných otázek, i když odpovědi na něj lze najít v textu, a shrnutí mnou předložených poznatků.

Jak jsem se snažil dokázat ve své práci, neekonomický nekolonialismus byl ovlivněn řadou faktorů. Jedním z nejdůležitějších je kontext studené války, kdy se USA ve své roli supervelmoci snažily hájit své zájmy proti SSSR i za cenu přivření očí při porušování některých zásadních hodnot (např. lidských práv). Snaha zvítězit ve studené válce byla natolik silná, že díky podpoře, kterou vyjadřovaly režimům, umožnila, že se tyto režimy udržely po dlouhou dobu u moci (v případě Maroka i až do dnešních dnů) a udržely si své nekolonie. Geografická lokace obou metropolitních zemí (Maroka i Jižní Afriky) je pro USA natolik důležitá, že se snaží o pěstování přátelských vztahů a o udržení spřáteleného režimu u moci, i když politika režimů nekoresponduje s americkými hodnotami. Tato politika „garance“ a materiální pomoc umožní režimům setrvat v jejich expanzivní politice vůči okolí. Na

---

¹⁴⁶ Viz [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/690\(1991\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/690(1991)), převzato dne 5. 5. 2013

¹⁴⁷ Mission for the Referendum in Western Sahara – Mise pro referendum v Západní Sahaře

druhou stranu jako protiváha USA se SSSR snaží oslabit nekoloniální metropole a to skrze svou podporu jednak bojujícím hnutím (Frontě POLISARIO a SWAPO), jednak svou podporou regionálním soupeřům metropolí (Alžírsko a Angoly). Zatímco v Maghrebu není sovětská pomoc životně důležitá, neboť Alžírsko je ekonomicky silný a politicky stabilní stát, v jižní Africe je situace diametrálně jiná, protože Angola je na pomoci ze SSSR životně závislá.

Dalším determinujícím faktorem je samotná pozice v regionu. Zatímco Maroku se podařilo zajistit si, když ne přímo podporu, tak alespoň toleranci své politiky v regionu Maghrebu, Jižní Afrika a její bělošský režim nebyl něčeho podobného v černošské Africe schopen. Maroko bylo schopno politicky zneutralizovat Frontu POLISARIO v regionu díky tomu, že uzavřelo spojenecké smlouvy jak s Libyi, tak s Alžírskem. Díky této politice tak Fronta POLISARIO ztratila možnost přímé přítomnosti v regionu. To vedlo k uzavření míru a konci konfliktu jako takového. Na druhé straně Jižní Afrika byla pro své sousedy zcela nepřijatelná jako spojenec, což se ukázalo v podpoře sousedních zemí SWAPO, díky které bylo SWAPO schopno bojovat proti apartheidu až do konečného vítězství.

Zároveň Maroko díky své bezproblémové vnitřní politické situaci (myšleno především politická podpora obyvatelstva vůči expanzivním záměrům) bylo schopno si udržet svou správu nad Západní Saharou, zatímco Jižní Afrika neměla ve svém vlastním obyvatelstvu potřebnou podporu. Bělošská vláda Jižní Afrika měla velké problémy se svými vlastními obyvateli. Projekt nezávislých domovin se neseťkal s úspěchem, neboť cílem projektu nebylo umožnit černošskému obyvatelstvu sebeurčení, ale uchovat vládu bělošské menšiny. Proto byla vnitropolitická situace Jižní Afriky mnohem komplikovanější než Maroka.

Role mezinárodních organizací v obou konfliktech ukazuje, že mezinárodní společenství není schopné prosadit svá ustanovení, pokud si to některé mocnosti nepřejí. Zatímco OSN nebylo schopno po dlouhou dobu přijmout ostřejší rezoluci odsuzující Jižní Afriku nebo Maroko díky ochranné ruce, kterou nad nimi držely USA, pro OAJ se snaha o vyřešení Západní Sahary stala málem osudovou. Maroko bylo schopno vytvořit a konsolidovat blok spřátelených států, které podporovaly jeho zájmy a byly společně schopny de facto paralyzovat OAJ. Obě organizace vykazovaly tedy snahu o vyřešení konfliktů, ale tato snaha se neseťkala s úspěchem.

Proč tedy Namibie získala nezávislost? Podle mého je hlavní důvod především v tom, že se na rozdíl od Maroka zhroutil režim, pro který byla Namibie

klíčová. Zároveň na rozdíl od Maroka na Namibii nepohlížela jako na historické území Jižní Afriky, proto ji umožnila po pominutí hrozby ze strany kubánských sil v Angole nezávislost. Co se týče velmocí, tak snahy USA směřovaly především k uchování stávajících režimů, zatímco SSSR se v případě Jižní Afriky snažil o erozi apartheidu. V tom spočívá i rozdíl vůči Maroku. Maroko bylo pro SSSR na rozdíl od apartheidu přijatelné a s jeho politikou nemělo vážnější problém, zatímco apartheid představoval jasné ohrožení sovětských zájmů v regionu. Zároveň byla animozita oboustranná, neboť pro apartheid byl komunismus hlavní nepřítel. To se o Maroku rozhodně nedá říci. Vliv Angoly na konflikt byl charakterizován tím, že angolský režim de facto bojoval o své vlastní přežití, protože apartheid pro něj představoval hrozbu. Na druhou stranu vztahy Maroka a Alžírka prošly oboustrannou kultivací, až nakonec došlo k uzavření spojenecké smlouvy, která předznamenala konec konfliktu v Západní Sahaře.

Summary

In sum, non-economic neocolonialism was affected by many things. One of the most important was the context of the Cold War in which the USA tried to protect their interests even if it meant to not condemn the violation of their values (e.g. Human rights). The support which the USA gave to the regimes of Morocco and South Africa was strong enough to retain these regimes in power. On the other side USSR tried to weaken these regimes through its support to fighting movements (POLISARIO Front and SWAPO) and through its support to regional rivals (Algeria and Angola). While for Algeria the Soviet support wasn't crucial because Algeria had strong economy and it was politically stable country for Angola the Soviet support was essential.

Next factor was geographic position in a region. Morocco was able to secure support from other African countries (e.g. Egypt), the South African apartheid was unacceptable for the majority of African leaders. Morocco through its politically cooperation with Algeria and Libya cut off the support to POLISARIO Front. On the other hand the neighboring countries of South Africa kept supporting SWAPO in its struggle for independence.

Domestic policy of Morocco was able to rally its citizens to support the Saharan expansion. In contrast domestic situation of South Africa was very difficult

because the government didn't permit political participation of black citizens. The international organization failed in their effort to stop and solve the conflicts through negotiations. The UN wasn't able to condemn strongly the apartheid regime or Morocco because the USA protected them and OAU nearly broke during its effort of solution the conflict in Western Sahara.

Why has Namibia became independence? The main reason is in the collapse of apartheid. For apartheid Namibia was not part of South Africa and served only as a buffer zone against Cuban forces in Angola. After the Cuban withdraw and with changes in South African regime the independence of Namibia was not a big deal. Another reason was in the change of the world order because USSR was changing and the USA had no interest in problematic regime. In contrast Morocco wasn't as problematic as apartheid and was able to solve the problems with neighboring countries therefore, POLISARIO Front was pushed to sign the peace treaty.

Seznam použitých zdrojů

Primární zdroje:

Charta OAJ

Charta OSN

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN číslo 309

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN číslo 380

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN číslo 387

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN číslo 425

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN číslo 428

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN číslo 690

Rezoluce Valného shromáždění OSN 32/105

Výstup ze zasedání představitelů členských států OAJ v Káhiře z roku 1964

Sekundární neperiodické zdroje:

ADELMAN, Jonatha R. - PALMIERI, Deborah Anne: *The Dynamics of Soviet Foreign Policy*. New York: Harper and Row, Publishers, 1989

BENNETT, Andrew: *Condemned to Repetition? The Rise, Fall, and Reprise of Soviet – Russian Military Interventionism. 1973–1996*, Cambridge: Belfer Center for Science and International Affairs, 1999

BERÁNEK, Zdeněk: *Alžírsko*. Praha: Libri, 2007

DAMIS, John: *Conflicte in Northwest Africa: The Western Sahara Dispute*. Stanford: Hoover Institution Press, 1983

FIRST, Ruth: *South West Africa*. Harmondsworth: Penguin Books Ltd, 1963

GEORGE, Edward: *The Cuban Intervention in Angola, 1965–1991*. Abigdon: Frank Cass, 2005

GIMLIN, Hoyt (editor): *U.S. Foreign Policy, Future Directions*. Washington, D.C.: Congressional Quarterly Inc., 1979

GRAY, Robert, C. - MICHALAK, Stanley, J. Jr. and contributors: *American Foreign Policy Since Détente*. New York: Harper and Row publishers, 1984

HULEC, Otakar: *Dějiny Jižní Afriky*. Praha: Nakladatelství Lidových novin, 1997

CHAZAN, Naomi – MORTIMER, Robert – RAVENHILL, John – ROTHCHILD, Donald: *Politics and Society in Contemporary Africa*. Boulder: Lynne Rienner Publisher, 1988

IROGBE, Kema: The Roors of United States Foreign Policy toward Apartheid South Africa, 1969–1985 Lewiston: The Edwin Mellen Press, 1997

KELLER, Edmond, J. - PICARD, Louis, A.: South Africa in Southern Africa. Boulder: Lynne Rienner Publishers, 1989

KISSINGER, Henry: Roky obnovy. Praha: BB Art, 2002

KLÍMA, Jan: Dějiny Angoly. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008

KLÍMA, Jan: Poslední koloniální válka. Praha: Libri, 2001

KLINGHOFFER, Arthur Jay: Oiling the Wheels of Apartheid. Boulder: Lynne Rienner Publishers, 1989

KREJČÍ, Oskar: Zahraniční politika USA. Praha: Professional Publishing, 2009

LACINA, Karel a kol.: Nejnovější dějiny Afriky. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1987

LAĀDI, Zaki v STREMLAU, John J.: The Annals of the American Academy of Political and Social Science – Soviet Foreign Policy in an Uncertain World. Beverly Hills: Sage Publications, 1985

LAVIANA, Juan Carlos: 1975: Agonía y muerte del franquismo. Madrid: Unidad Editorial S. A., 2006

MIDDLETON, John (editor): Encyclopedia of Africa: South of the Sahara volume 3. New York: Charles Scribner's Sons, 1997

NOLUTSHUNGU, Sam C. v STREMLAU, John J.: The Annals of American Academy of Political and Social Science. Beverly Hills: Sage Publications, 1985

PARKER, Richard B.: North Africa – Regional Tensions and Stategic Concerns, New York: Praege Publishers, 1984

PATERSON, Thomas, G. – CLIFFORD, Garry, J. - HAGAN, Kenneth, J.: American Foreign Policy: A History/ 1900 to Present. Lexington : D. C. Heath and company, 1988

PENNELL, C. R.: Morocco: From Empire to Independence. Oxford: Oneworld, 2003

RUIZ, Miguel Carlos: El Sahara occidental y España: historia, política y derecho. Análisis crítico de la política exterior española. Madrid: Dykinson 1995

THOMPSON, Leonard: A History of South Afrika. New Haven: Yale University Press, 1995

WORDEN, Nigel: The Making of Modern South Africa. Oxford, Blackwell Publishers, 1994

ZARTMAN, William I. v BENDER, Gerald J.: The Annals of the American Academy of Political and Social Science – International Affairs in Africa. Beverly Hills: Sage Publications, 1987

ZIRING, Lawrence – RIGGS, Robert E. - PLANO, Jack, C.: The United Nations. Belmont: Thomson Wadsworth, 2005

Sekundární periodické zdroje:

GLEIJESES, Piero: A Test of Wills: Jimmy Carter, South Africa, and the Independence of Namibia. Diplomatic History; 2010, Vol. 34 Issue 5

SPRINGEROVÁ, Pavlína: Západní Sahara – příběh neukončené dekolonizace. Politologické revue, 2005, Vol. 11, No. 1

WENGER, Martha: Reagan Stakes Morocco in Saharan Struggle. MERIP Reports, 1982, Vol. 12, No. 105

ZUNES, Stephen: Algeria, the Magreb Union, and the Western Sahara stalemate, Arab Studies Quarterly, summer 1995

Ostatní elektronické zdroje:

Encyklopedie Britannica – heslo bantustan -

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/68315/Bantustan>

Internetové stránky CIA The World Factbook – hesla Western Sahara a Morocco -

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/wi.html>,

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mo.html>

Oficiální stránky namibijské vlády - výsledky sčítání obyvatelstva v Namibii -

http://www.gov.na/documents/10180/34849/2011_Preliminary_Result.pdf/0ea026d4-9687-4851-a693-1b97a1317c60